

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02
РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

АЛИЕВА КАМОЛА РАВШАНОВНА

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИНИ
ТАЪМИНЛАШНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ**

12.00.02. – Конституциявий ҳуқуқ. Маъмурий ҳуқуқ.
Молия ва божхона ҳуқуқи

**юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2021

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

**Contents of the abstract of the dissertation of the Doctor of Philosophy
(PhD)**

Алиева Камола Равшановна

Ўзбекистон Республикасида гендер тенглигини таъминлашнинг
конституциявий-ҳуқуқий асослари3

Alieva Kamola Ravshanovna

Constitutional and legal foundations for ensuring gender equality in the Republic
of Uzbekistan.....25

Алиева Камола Равшановна

Конституционно-правовые основы обеспечения гендерного равенства в
Республике Узбекистан.....43

Эълон қилинган илмий ишлар рўйхати

Список опубликованных научных работ

List of published scientific works.....47

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02
РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

АЛИЕВА КАМОЛА РАВШАНОВНА

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИНИ
ТАЪМИНЛАШНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ**

12.00.02. – Конституциявий ҳуқуқ. Маъмурий ҳуқуқ.
Молия ва божхона ҳуқуқи

**юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2021

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2020.3.PhD/Үн414 рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация Тошкент давлат юридик университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (Ўзбек, инглиз, рус, (резюме)) Илмий кенгашнинг веб-саҳифасида (<https://tsul.uz/uz/faq/autoreferatlar>) ва «ZiyoNET» Ахборот тилим порталида (www.ziynet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Беков Ихтиёр Рустамович,
юридик фанлар номзода, профессор в.б.

Расмий оппонентлар:

Акилов Алимжан Раҳимович,
юридик фанлар доктори, профессор

Тастанбекова Гулчехра Садановна,
юридик фанлар номзода, доцент

Етакчи ташкилот:

Ўзбекистон Республикаси Президенти
ҳузуридаги Давлат бошқаруви
академияси

Диссертация ҳимояси Тошкент давлат юридик университети ҳузуридаги Илмий даражалар берувчи DSc.07/30.12.2019.Үн.22.02 рақамли илмий кенгашнинг 2021 йил 10 июль соат 10:00даги мажлисида бўлиб ўтди (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар, Сайилгоҳ кўчаси, 35-уй. Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (99871) 233-37-48, e-mail: info@tsul.uz).

Диссертация билан Тошкент давлат юридик университети Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (968-рақам билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар, Сайилгоҳ кўчаси, 35-уй. Тел.: (99871) 233-66-36).

Диссертация автореферати 2021 йил «28» июнда тарқатилди.

(2021 йил «28» июндаги 6-рақамли реестр баёномаси).

Р.Р.Хакимов
Илмий даражалар берувчи Илмий
кенгаш раиси, юридик фанлар доктори,
профессор

Ш.У.Якубов
Илмий даражалар берувчи Илмий
кенгаш котиби в.б., юридик фанлар
доктори, профессор в.б.

М.А.Ахмедшарова
Илмий даражалар берувчи илмий
кенгаш ҳузуридаги Илмий осмонлар
раиси, юридик фанлар доктори,
профессор

КИРИШ (Фалсафа доктори (PhD) диссертация аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда хотин-қизлар ва эркакларга бир хил ҳуқуқ ҳамда имкониятлар яратиш орқали жамиятнинг барча соҳаларида гендер тенглигини таъминлаш аёлларни ижтимоий-сиёсий соҳадаги ҳуқуқларини кафолатлашнинг муҳим йўналиши сифатида белгиланган. Жумладан, БМТнинг «Хотин-қизларни камситишнинг барча шакллариغا барҳам бериш тўғрисида», «Хотин-қизларнинг сиёсий ҳуқуқлари тўғрисида»¹ ва БМТ Ривожланиш Дастурининг «Гендер ва ривожланиш» лойиҳаси доирасида давлатларда халқаро тажрибалар асосида аёлларни ижтимоий-сиёсий соҳаларга йўналтириш ва иштирок этиши борасида вазифалар белгиланиб келинмоқда. Ушбу халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар дунёда давлатлар томонидан аёлларнинг жамиятдаги ижтимоий-иқтисодий ролини ошириш бўйича мақсадли чора-тадбирлар кўриш заруратидан далолат беради.

Жаҳонда гендер тенгликни таъминлаш ҳамда барча хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва имкониятларини кенгайтириш, хотин-қизларга нисбатан камситишларнинг ҳар қандай шаклига барҳам бериш, сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳаётда қарорлар қабул қилишнинг барча даражаларида аёлларнинг тўлиқ ва самарали иштирокини ва етакчилик қилиш учун тенг имкониятларни таъминлаш, давлатларнинг мақсадли дастурларини ва қарорларини қабул қилиш жараёнида гендер тенглик тамойилларини жорий қилиш, илм-фан соҳасида жинслар ўртасидаги билимлар бўлиниши бўйича гендер тенгсизлигига барҳам бериш масалаларига муҳим илмий-амалий аҳамият касб этадиган тадқиқот йўналиши сифатида алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Республикамизда хотин-қизларнинг конституциявий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, манфаатларини таъминлаш, уларни жамиятнинг тенг ҳуқуқли, фаол ва бунёдкор аъзосига айлантириш, давлат ҳокимияти органларида хизмат мавқеини оширишда аёлларга тенг имкониятлар яратиш, аёлларга бўлган камситиш ва зўравонликларни олдини олиш бўйича кенг қамровли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. «Оғир аҳволга тушиб қолган хотин-қизларга моддий, психологик, тиббий ёрдам кўрсатиш, уларни уй-жой ва иш билан таъминлаш, оилавий қадриятларни мустаҳкамлаш, оилада маънавий муҳит барқарорлигини таъминлаш»² масалалари аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва соғлиқни сақлаш тизимини такомиллаштириш, хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш устувор вазифа этиб белгиланган бўлиб, мазкур вазифалар ушбу соҳадаги қонунчиликни халқаро стандартлар асосида такомиллаштиришни долзарб этиб белгиламоқда.

Ўзбекистон Республикасининг «Оила кодекси» (1998), «Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида»ги ЎРҚ-561-сон (2019),

¹<https://www.un.org/ru/sections/general/documents>

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

Ўзбекистон Республикасининг «Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида»ги ЎРҚ-562-сон қонунлари (2019), Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5938-сон (2020) Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Хотин-қизларнинг меҳнат ҳуқуқлари кафолатларини янада кучайтириш ва тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-4235-сон (2019), «Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш, уларнинг жамият ҳаётидаги фаол иштирокини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-5020-сон (2021), «Зўрлик ишлатишдан жабр кўрган хотин-қизларни реабилитация қилишга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-5116-сон (2021) қарорлари ва мавзуга оид бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларни амалга оширишга ушбу диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Мазкур тадқиқот республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. «Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари» устувор йўналишига мос келади.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Ўзбекистонда гендер тенглигининг тарихий-ҳуқуқий жиҳатлари юртимиз олимларидан Т.Норбаева, Г. Маткаримова, Н.Юсупова, Н.Аннаева, Н.Латипова, Н.Нишонова, Ш.Ҳамраева, Х.Насруллаева, М.Нурматова, Д.Атажанова ва бошқаларнинг¹ тадқиқот ишларида ўрганилган.

АҚШ ва Европа олимларидан гендер тенглиги ривожланиш босқичларининг ҳуқуқий жиҳатлари В.Куффа Ф.Ингехарт, П.Норрис, С.Велцель Д. Вестбро, Л.Хорелли, Г.Мейзенберг, М.Вудли, С.Дилли, С.Кармишель, А.Рижпма, М.Смит, А.Врайн С.Свитман, Э.Унтерхальтер, А.Норт² каби олимлар тадқиқот ишларида таҳлил қилинган.

Ушбу масалани халқаро-ҳуқуқий ва инсон ҳуқуқлари нуқтаи назаридан таҳлили Fridman B., Uolt M., Brayson V., Reuter V., Shuler M., Harris D., Поленина С.Б., Бондарь Н. С., Мамут ЖИ С., Лукашева Е.А., О.М. Вовченко, G.Stoet, D. C.Geary, M.Verloo, Ross K., Padovani C. (ed.), Engeli I., Mazur A., Coe I. R., Wiley R., Bekker L. G., Andersson e., Glas S., Spierings N., Scheepers P., Breda T. ва бошқалар³ томонидан таҳлил қилинган.

Шунга қарамасдан, замонавий шароитларда гендер тенглигининг ҳуқуқий асосларини конституциявий-ҳуқуқий нуқтаи назаридан такомиллаштириш, хорижий давлатларнинг ижобий тажрибаси ва халқаро стандартларни таҳлил қилган ҳолда Ўзбекистон Республикасининг

¹ Мазкур илмий ишларнинг тўлиқ номи фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган.

² Мазкур илмий ишларнинг тўлиқ номи фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган.

³ Мазкур илмий ишларнинг тўлиқ номи фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган.

қонунчилигини такомиллаштириш масалалари комплекс тадқиқот иши сифатида ўрганилмаган.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Тадқиқот иши Тошкент давлат юридик университети илмий-тадқиқот ишлари режасининг «Демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш шароитида давлат бошқарувини янада эркинлаштиришнинг асосий йўналишлари» мавзусидаги фундаментал лойиҳаси (2017 – 2021 й.й.) доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади Ўзбекистон Республикасида гендер тенглиги ва уни кафолатлаш билан боғлиқ муносабатларнинг конституциявий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга қаратилган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

гендер тенглигининг юридик табиати ва назарий-ҳуқуқий асосларини тадқиқ қилиш;

гендер тенглигининг тарихи ва ривожланиш тенденцияларини таҳлил қилиш;

гендер тенглигини таъминлаш бўйича миллий тажриба ва ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлилинини ўтказиш;

ҳалқаро-ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлили асосида гендер тенглигининг ҳуқуқий асосларининг қамровини аниқлаш, уларнинг қиёсий-ҳуқуқий таҳлилинини амалга ошириш;

илғор хорижий мамлакатларда гендер тенглигини таъминлаш тенденцияларини ўрганиш асосида, миллий-ҳуқуқий асосларни такомиллаштириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш;

Ўзбекистонда COVID–19 пандемияси шароитида гендер тенгликни таъминлаш муаммоларини аниқлаш ва уларни ҳуқуқий ечимини ишлаб чиқиш;

Ўзбекистонда шахсий ва сиёсий ҳуқуқ соҳаларида гендер тенглигини таъминлашни такомиллаштириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш;

иқтисодий-ижтимоий ҳуқуқ соҳаларида гендер тенглигини таъминлашнинг ҳуқуқий асослари, уларни халқаро стандартларга мослаштириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш.

Тадқиқотнинг объекти Ўзбекистон Республикасида гендер тенглигини таъминлашнинг конституциявий ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш билан боғлиқ ҳуқуқий муносабатлар тизими ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети Ўзбекистонда гендер тенглигини таъминлашнинг ҳуқуқий тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, ҳуқуқни қўллаш амалиёти, хорижий мамлакатлар қонунчилиги ва амалиёти ҳамда конституциявий ҳуқуқда мавжуд бўлган концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлар ва ҳуқуқий категориялар ҳисобланади.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот олиб боришда тарихий, индукция, дедукция, тизимли-тузилмавий, қиёсий-ҳуқуқий, мантиқий, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, сифат методларидан интервью, сўровнома натижалари таҳлили ҳамда миқдор методларидан статистик маълумотлар таҳлили каби усуллар қўлланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

жамият ҳаётининг барча соҳаларида хотин-қизлар ва эркакларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликларини тан олмасликка қаратилган ҳар қандай тарзда фарқлаш, истисно этиш ёки чеклаш, шу жумладан оилавий ҳолати, ҳомиладорлиги, оилавий мажбуриятлари туфайли камситиш, шунингдек шахвоний шилқимлик қилиш, тенг меҳнат ва малака учун ҳар хил ҳақ тўлаш жинс бўйича бевосита камситиш эканлиги асослаб берилган;

бола туғиш ва она сути билан озиқлантириш вазифалари билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишда фарқларни белгилаш бўйича чоратадбирлар жинс бўйича камситиш ҳисобланмаслиги асосланган;

медиа маҳсулотларининг гендер экспертизаси ўтказилмаётганлиги, босма ва электрон оммавий ахборот воситаларида хотин-қизларнинг жамият ривожига қўшаётган ҳиссаси ёритилмаётганлиги асослаб берилган;

уй меҳнатида хотин-қизлар ва эркаклар ҳуқуқ ҳамда мажбуриятлари тенг эканлиги асосланган;

иш берувчилар меҳнат муносабатларида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни рўёбга чиқариш бўйича хотин-қизлар ва эркакларнинг ҳаёт фаолиятини ҳамда соғлиғини сақлашни таъминлайдиган, шу жумладан репродуктив функцияларни сақлайдиган хавфсиз меҳнат шароитларни яратишга мажбур эканлиги асосланган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

гендер кўрсаткичлари фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, нодавлат нотижорат ташкилотларининг ва фуқаролик жамияти бошқа институтларининг статистик маълумотлари асосида ҳам шакллантирилиши мумкинлиги асослаб берилган;

гендер, гендер мейнстриминг тушунчаси ишлаб чиқилган;

Ўзбекистон Республикасининг “Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида”ги кодекси лойиҳаси ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Жамоатчилик палатасининг асосий вазифалари қаторига мамлакатда барча соҳаларда гендер тенглигини таъминлаш, хусусий ва давлат секторида аёлларнинг ҳуқуқлари тўлиқ таъминланиши бўйича жамоатчилик эшитувлари, мониторингини юритиш каби вазифаларни киритиш зарурлиги асосланган;

оилавий-маиший зўрлик ишлатишнинг олдини олиш, оила соҳасидаги низоларга профессионал медиаторлар ва уларнинг жамоат бирлашмаларига давлат ижтимоий буюртмаси асосида жалб қилиш лозимлиги асосланган;

жинс бўйича бевосита ва билвосита камситишга қаратилган, гендер стереотипларини тарғиб қилувчи, маъқулловчи, мустаҳкамловчи ахборотдан жамиятни ҳимоя қилиш, бундай ахборотларни ОАВ орқали тарқатишни чеклаш зарурлиги асослаб берилган;

Болалар Омбудсманининг вазифалари қаторига болаларнинг туғилишига тўсқинлик қилувчи ҳолатлар, шу жумладан, ҳомиланинг жинсига қараб аборт қилдириш ҳолатларини олдини олишга қаратилган профилактик тадбирларни амалга ошириш вазифасини киритиш лозимлиги асослаб берилган.

никоҳ(оила)ни сақлаб қолиш имконияти қолмаган тақдирда, вояга етмаган фарзандларни турар-жой билан таъминлаш мажбуриятини ота ва онага тенг масъулият сифатида юклашни қонунчиликка киритиш зарурлиги асосланган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги ишда қўлланилган усуллар, унинг доирасида фойдаланилган илмий-назарий ёндашувлар расмий манбалардан олингани, халқаро тажриба ва миллий қонунчилик нормаларининг ўзаро таҳлил қилингани, хулоса, таклиф ва тавсияларнинг амалиётда жорий этилгани, натижаларнинг етакчи миллий ва хорижий нашрларда эълон қилингани, ваколатли тузилмалар томонидан тасдиқлангани билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти ундаги илмий-назарий хулосалар, таклиф ва тавсиялардан Ўзбекистонда гендер тенглигини таъминлашнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш бўйича илмий изланишлар олиб бориш, қонун ҳужжатларининг тегишли нормаларини шарҳлаш, миллий қонунчиликни такомиллаштириш ҳамда «Конституциявий ҳуқуқ», «Конституциявий ҳуқуқ фанининг долзарб илмий-амалий муаммолари» каби ҳуқуқий фанларини ўқитиш ва методик тавсиялар тайёрлашда фойдаланиш мумкин.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти гендер тенглигини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни, ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштиришда, шунингдек оила соҳасида тадқиқотларни ўтказишда фойдаланиш мумкинлиги билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Тадқиқот иши бўйича олинган илмий натижалар қуйидагиларда фойдаланилган:

жамият ҳаётининг барча соҳаларида хотин-қизлар ва эркекларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликларини тан олмасликка қаратилган ҳар қандай тарзда фарқлаш жинс бўйича бевосита камситиш эканлигига оид таклиф Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизлар ва эркеклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонунининг 3-моддасини ишлаб чиқишда инобатга олинган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари қўмитасининг 2020 йил 1 декабрдаги 05/1-04-253-сон маълумотномаси). Ушбу таклифнинг амалга оширилиши гендер камситишлар доирасини аниқлашга хизмат қилган.

бола туғиш ва она сути билан озиқлантириш вазифалари билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишда фарқларни белгилаш бўйича чора-тадбирлар жинс бўйича камситиш ҳисобланмаслиги ҳақидаги таклиф Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизлар ва эркеклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонунининг 5-моддасини ишлаб чиқишда инобатга олинган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари қўмитасининг 2020 йил 1 декабрдаги 05/1-04-253-сон маълумотномаси). Ушбу таклифнинг амалга

оширилиши гендер камситишлари ва уларнинг доирасини аниқлашга хизмат қилган.

медиа маҳсулотларининг гендер экспертизаси ўтказилмаётганлиги, босма ва электрон оммавий ахборот воситаларида хотин-қизларнинг жамият ривожига қўшаётган ҳиссаси ёритилмаётганлиги ҳақидаги таклиф “2030 йилга қадар Ўзбекистон Республикасининг гендер тенгликка эришиш стратегияси”нинг “Бугунги ҳолат ва мавжуд муаммолар” деб номланувчи иккинчи боби 31-хатбошисини ишлаб чиқишда инобатга олинган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Сенатининг Хотин-қизлар ва гендер тенглик масалалари қўмитасининг 2021 йил 2 июндаги 1-сон маълумотномаси). Ушбу таклифнинг амалга оширилиши гендер сиёсатини ривожлантиришда медиа маҳсулотлари ва электрон оммавий ахборот воситаларининг ўрнини оширишга хизмат қилган.

уй меҳнатига нисбатан хотин-қизлар ва эркаклар ҳуқуқ ҳамда мажбуриятларининг тенг эканлиги ҳақидаги таклиф Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонунининг 24-моддасини ишлаб чиқишда инобатга олинган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари қўмитасининг 2020 йил 1 декабрдаги 05/1-04-253-сон маълумотномаси). Ушбу таклифнинг амалга оширилиши оилавий муносабатларда гендер тенглигини таъминлашга хизмат қилган.

иш берувчилар меҳнат шароитларини яратишда хотин-қизларнинг репродуктив функцияларини сақлайдиган хавфсиз меҳнат шароитларни яратишга мажбур эканлиги ҳақидаги таклиф Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонунининг 21-моддасини ишлаб чиқишда инобатга олинган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари қўмитасининг 2020 йил 1 декабрдаги 05/1-04-253-сон маълумотномаси). Ушбу таклифнинг амалга оширилиши меҳнат муносабатларида гендер тенглигини таъминлашга хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 4 та илмий анжуманда, жумладан 3 та халқаро ва 2 та республика миқёсида ўтказилган илмий-амалий конференция, давра суҳбатлари ва семинарларда синовдан ўтган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Мазкур тадқиқот натижалари бўйича жами 15 та илмий иш, жумладан, илмий журналларда 6 та (2 та хорижий нашрларда) ва тўпламлар таркибида 5 та илмий мақолалар чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация таркиби кириш, учта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати, иловалардан иборат. Диссертациянинг ҳажми 156 бетни ташкил этган.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш** қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати, унинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига боғлиқлиги, мавзу бўйича хорижий илмий тадқиқотлар шарҳи, муаммонинг ўрганилганлик даражаси, мавзунинг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий тадқиқот ишлари билан алоқаси, унинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти, жорий қилиниши, апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ҳақида маълумотлар келтирилган.

Диссертациянинг биринчи боби «**Гендер тенглигининг юридик табиати ва унинг шаклланишининг тарихий босқичлари**» деб номланиб, унда гендер тенглигининг юридик табиати ва назарий-ҳуқуқий асослари, гендер тенглигининг тарихи ва ривожланиш тенденциялари таҳлил қилинган.

Диссертант гендер, гендер тенглиги тушунчаси, унинг моҳияти, ушбу тушунчаларни тушуниш билан боғлиқ илмий тадқиқотларни таҳлил қилиш зарурлигини кўрсатган ҳолда, эркаклар ва аёлларнинг ҳуқуқлари ва эркинликлари тенглиги тўғрисидаги назарий-ҳуқуқий қарашларни илгари суришдан олдин “тенглик” ва “тенг ҳуқуқлилиқ” каби тушунчаларнинг амал қилиш чегараларини таҳлил қилиш, шунингдек ушбу тушунчаларни гендер ва жинси билан боғлиқлигини аниқлаш зарурлигини қайд этади.

Диссертацияда гендер тенглигини таъминлаш билан боғлиқ бўлган бир қатор назариялар, жумладан, психологик, антропологик, социологик, иқтисодий назариялари; либерал ва радикал феминист назариялари; оила ва уй ҳўжалиги, ижтимоий ва меҳнат роллари назариялари ҳамда гендер ролларининг анъанавий, ўтиш даври ва тенглик (эгалитар) назарияларининг диссертация мавзусига алоқадор масалалари қиёсий таҳлил қилинган. Диссертант Ўзбекистонда гендер тенглиги соҳасида олиб борилаётган ҳуқуқий ислохотлар концептуал жиҳатдан ўтиш даври назариясига мувофиқ, деган хулосага келган.

Замонавий юридик адабиётларда “тенглик” ва “тенг ҳуқуқлилиқ” тушунчаларини тушуниш ва уларни ўзаро нисбатини аниқлаш бўйича кўплаб таниқли олимлар ва тадқиқотчилар (М.В.Баглай, Б.С.Нерсисянц, М.Н.Козюк, Абу Наср Форобий, Олимпия Де Гуж) фикрларини батафсил таҳлил қилган ҳолда, ўзининг соф шаклида тенглик бир субъектнинг бошқасига нисбатан тенглигини расмий шакли бўлиб, субъектнинг ҳар бир индивидуал хусусиятини бошқа субъектга нисбатан тенглаштиришда ифодаланадиган ва шу билан уларнинг ўзаро ўзига хослигини кўрсатувчи тушунча деган хулосага келган.

Тадқиқотчи эркак ва аёллар тенглиги, “гендер” атамасини бугунги кундаги тушуниш билан боғлиқ илмий-назарий қарашларни даврларга бўлиб тадқиқ қилган ҳолда, ўтган асрнинг 70-йилларида Европа давлатларида илгари сурилган гендер тенглигини тушуниш бўйича қарашлар билан (Robert

Stoller, Entoni Giddens) XX асрнинг иккинчи ярмида олимлар томонидан (Fridman B., Uolt M., Brayson V., Reuter V., Shuler M., Xarris D., Поленина С.Б., Бондарь Н. С., Мамут ЖИ С., Лукашева Е.А.) илгари сурилган қарашлар ўртасидаги фарқлар, ёндашувларни таҳлил қилган ҳолда, улар асосан ижтимоий давлатнинг моҳиятини ва унинг гендер муаммоларини ҳал қилишдаги ролини ўрганишга йўналтирилганлигига эътибор қаратган.

Сўнгги йилларда глобаллашув жараёни ва инсон ҳуқуқларини таъминлаш билан боғлиқ масалалар халқаро даражада қизгин муҳокама қилинаётган даврда гендер тенглиги ва уни турли иқтисодий-ижтимоий соҳаларда таъминлаш масалалари бўйича хорижий олимлар (G.Stoet, D.C.Geary, M.Verloo, Ross K., Padovani C. (ed.) , Engeli I., Mazur A. , Coe I. R., Wiley R., Bekker L.G. , Andersson E., Glas S., Spierings N., Scheepers P., Breda T.) томонидан ўтказилган тадқиқотлар асосан социологик ва ижтимоий соҳада олиб борилган бўлса, охириги беш йилликдаги тадқиқотлар асосан соғлиқни сақлаш тизимида гендер тенглигини таъминлаш (G. R.Gupta), ЯИМ ва гендер тенгсизлигининг ўзаро боғлиқлигини таҳлил қилиш (A.Falk, J.Hermle), COVID–19 пандемиясининг гендер тенглигига кўрсатган салбий таъсири (Т. М.Алон), илм-фан, тиббиёт ва глобал соғлиқдаги гендер тенглигининг бугунги кундаги ҳолати ва муаммоларга бағишланган ишлар (G.Shannon) ва бошқаларга бағишланганлигини кўрсатиб ўтиш зарур.

Диссертантнинг фикрича, гендер тенглигини таъминлаш, аввало, хотин-қизларнинг билим олиши, касб танлаши, лавозимда кўтарилиши билан боғлиқ ижтимоий балансни таъминлашга хизмат қилади. Социологик нуқтаи назардан эркак ва аёлнинг ҳамма нарсада тенг имкониятларга эга бўлиши жамиятнинг қарийб тенг ярмини ташкил этадиган аёлларнинг жамиятдаги ролини ошириш бўйича ижтимоий тарихдан маданий тарихга ўтишга хизмат қилади.

Тадқиқотчи гендер дискриминациясининг мазмунини таҳлил қилган ҳолда, расмий дискриминация инсонларнинг объектив фарқларидан келиб чиққан нотенгликда (ҳам ҳуқуқий, ҳам фактик) ўз ифодасини топади ва жамоатчиликнинг онгида ёки ҳуқуқда мустаҳкамланган бўлишини таъкидлаган. Энг кенг тарқалган расмий дискриминация турларига ирқий, жинсий, этник ва диний дискриминацияларни келтириш мумкинлиги кўрсатиб ўтилган.

Ҳар қандай дискриминация икки кўринишда бўлади: позитив(ижобий) ва негатив (салбий). Ижобий дискриминация деганда, барча учун тенг имкониятларни (аммо ҳуқуқларни эмас) кафолатлаш мақсадида, дискриминацияга учраган алоҳида гуруҳ инсонларга нисбатан имтиёзлар тизимини жорий этиш тушунилади. Ушбу гуруҳ вакиллари етим болалар ва ота-онасининг қарамоғида бўлмаган болаларга ОТМларга имтиёзли кириши, шунингдек, аёллар, фарзанди бор шахслар учун меҳнат муносабатларини махсус ҳуқуқий тартибга солиниши ва бошқалар киради.

Диссертант гендер бу маълум ижтимоийлашувга йўналтирилган тизим бўлиб, ушбу тизим меҳнат тақсимоти, маданий меъёрлар, жамиятда қабул қилинган роллар ва стереотиплар орқали қурилишини, у ҳар қандай давр ва

жамиятда ижтимоий жараёнларни тушуниш воситаси ҳисобланишини кўрсатиб ўтган.

Гендер тенглигини тадқиқ қилиш тенденцияларида ҳам ўзгаришлар юзага келмоқда, жумладан гендер тенглиги индексининг тарихий илдизлари (S.Dilli), спорт мусобақаларида гендер тенглигининг ривожланиш босқичлари (M.Smith ва M. Wynn), меҳнат муносабатларида гендер тенглигининг вужудга келиш асослари (C.Sweetman), таълим соҳасида гендер муаммоларини (Э.Унтерхальтер) таҳлил қилган ҳолда гендер тенглиги бўйича янги тенденциялар инновацион ривожланиш асосида доимий такомиллашиб бораётганлигини кўрсатади.

Тадқиқотчи томонидан гендер тенглиги ривожланишининг тарихий босқичлари Миср, Юнонистон, Қадимги Рим, Қадимги Турон (Авесто) мисолида таҳлил қилинган ҳолда, аёллар ҳуқуқларини таъминлаш ва кўтариш бўйича Ислом таълимотининг ўрни беқиёс эканлигига урғу берилган.

Исломда аёл билан эркакнинг тенглиги ҳақида тушунча мавжуд бўлса-да, бундай ёндашувдаги ўзига хослик исломда эркак ва аёл шахсий, ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий ҳуқуқларга бир хилда эгаллиги эътироф этилади. Бир сўз билан айтганда, Ислом таълимоти инсониятга аёлларнинг жамиятда тутган ўрни, уларнинг аҳамияти, оналикни муҳофаза қилиш, асраш, эркакларнинг аёллар олдидаги бурчларини белгилаб, аёлнинг мақомини кўрсатиб берганлиги билан аҳамиятлидир.

Ўзбекистонда гендер тенглигининг тарихий ривожланишини 3 та босқичга бўлиб ўрганиш мумкинлиги аниқ фактлар билан асослантирилди. Биринчи босқич – 1991 – 2003 йилларда хотин-қизларнинг жамоат бирлашмаси сифатида вакиллиги – Хотин-қизлар қўмитаси ташкил этилиши асносида аёлларнинг шахсий, сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий ҳуқуқларини таъминлашнинг дастлабки ташкилий-ҳуқуқий асослари яратилиши билан характерланади. Иккинчи босқич – 2004 – 2016 йилларда аёлларнинг давлат ва жамият бошқарувида иштирокини такомиллаштириш амалга оширилди, чунончи, вакиллик органларига сайланиш ҳуқуқида аёл номзодларга 30 фоизлик квота ажратилди ва маҳалла идораларида аёлларнинг муаммолари билан тизимли шуғулланиш жорий этилди. Учинчи босқич – 2017 йилдан ҳозирги кунга қадар хотин-қизлар манфаатларига доир, халқаро стандартлар асосида 24 та меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиниши билан узоқ йиллардан буён ечимини кутган оилавий гендер тенгликка оид муаммоларни комплекс ҳал этишга қаратилган давлат сиёсати амалга оширила бошланди.

Диссертациянинг иккинчи боби «**Гендер тенглигини таъминлашнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари**» деб номланиб, унда гендер тенглигининг миллий-ҳуқуқий асослари, халқаро-ҳуқуқий асослари, илғор хорижий мамлакатларда гендер тенглигини таъминлашнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларининг қиёсий-ҳуқуқий таҳлиliga бағишланган.

Миллий қонунчилигимизда аёллар ҳуқуқлари конституциявий даражада кафолатлаб қўйилган. Хусусан, Ўзбекистон Конституциясининг 46-моддасида «Хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқлидирлар» дейилган. Шу билан бирга,

қонунларимизда оналик ва болаликнинг ҳуқуқий ҳимоя қилиниши, жумладан, ҳомиладор аёллар учун ҳақ тўланадиган таътил ва бошқа имтиёзлар берилиши, ёш болали оналарнинг иш вақти қисқартирилиши ҳам кафолатланган.

Айнан аёллар ва эркакларга тенг имкониятлар яратиш доктринаси Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 46-моддаси ва уни амалга ошириш учун қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг «Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида»ги Қонуни, Ўзбекистон Республикасининг «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисида»ги Қонунининг 2-моддаси, Меҳнат кодекси 6-моддасининг биринчи қисми, Оила кодексининг 2-моддаси алоҳида кўрсатиб ўтилган.

Кейинги уч йилда мамлакатимизда хотин-қизларнинг конституциявий ҳуқуқ ва манфаатлари ҳимоясига қаратилган қарийб 20 дан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжат, шу жумладан 2 та қонун, Президентнинг 6 та фармон ва қарори, 16 та Вазирлар Маҳкамаси қарорлари қабул қилинди. Биринчи марта Сенатда Хотин-қизлар ва гендер тенглиги масалалари бўйича қўмита ташкил этилди.

Диссертантнинг фикрича, сўнгги йилларда қабул қилинган махсус норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан жамият ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида эркаклар ва аёлларнинг конституциявий ҳуқуқлари ҳамда эркинликларини камайтиришга ёки тан олмасликка қаратилган ҳар қандай тарзда фарқлаш, истисно этиш ёки чеклаш жинси бўйича бевосита камситиш, сиртдан холис бўлиб туюладиган, бироқ бир жинсдаги шахсларни бошқа жинсдаги шахсларга нисбатан ноқулайроқ ҳолатга тушириб қўядиган вазиятлар, ҳолатлар, мезонлар ёки амалиётлар эса жинси бўйича билвосита камситиш сифатида қабул қилиниши белгилаб қўйилган.

Диссертант гендер тенглигини таъминлашнинг миллий-ҳуқуқий асосларини таҳлил қилган ҳолда, 2017 – 2021 йилларга мўлжалланган Ҳаракатлар стратегияси хотин-қизларимиз учун янги имкониятлар эшигини очди. Ушбу стратегияда хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш, уларнинг давлат ва жамият бошқарувидаги ўрнини кучайтириш бўйича давлат сиёсатини янада такомиллаштириш кўзда тутилганлигини, ушбу стратегик ҳужжат асосида мамлакатимизда хотин-қизларнинг конституциявий ҳуқуқ ва манфаатларини, гендер тенгликни таъминлаш, хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрнини тобора ошириш – давлат сиёсатининг устувор йўналишига айланганлигини қайд этади.

Гендер комиссияси томонидан эълон қилинган маълумотларга кўра, 2020 йил ҳолатига кўра ички ишлар органлари томонидан тазйиқ ва зўравонликка учраган хотин-қизларга 14 774 та ҳимоя ордери расмийлаштириб берилган. Бу кўпроқ Тошкент шаҳри, Самарқанд, Тошкент, Фарғона, Қашқадарё, Андижон вилоятлари ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси ҳиссасига тўғри келган. Хотин-қизларга нисбатан тазйиқ ва зўравонлик ҳолатларининг 6281 таси руҳий, 6836 таси эса жисмоний, 1480 таси тазйиқ, 121 таси иқтисодий, 56 таси жинсий зўравонликдан иборат.

Диссертант томонидан гендер тенглигини таъминлашнинг фундаментал асослари 1948 йилги Инсон ҳуқуқлари Умумжаҳон декларациясида, 1966 йилги Ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳуқуқлар тўғрисидаги Халқаро пактда, 1979 йилги Хотин-қизларга нисбатан камситишларнинг барча турларига барҳам бериш тўғрисидаги конвенцияда мустаҳкамланганлиги, ушбу ҳужжатларнинг ўзига хослиги таҳлил қилинган ҳолда, уларда назарда тутилган қоидаларнинг Ўзбекистон Республикаси миллий қонунчилигида акс этганлиги таҳлил қилинган.

Диссертант гендер тенглигини таъминлашда халқаро-ҳуқуқий стандартларнинг аҳамияти ва миллий қонунчиликка таъсири бўйича ўтказилган илмий тадқиқотлар (Р. Б. Сарсембаева, Р. А. Торосян, Fagan S., Rubery J. F.D. Blau, L.M. Kahn) таҳлил қилинган ҳолда, халқаро ташкилотлар ва махсус халқаро ҳужжатларнинг пайдо бўлиши узок вақт давомида аёллар эркаклар билан тенгсиз бўлганлиги билан боғлиқ бўлиб, бу ҳолат аёлларнинг ролини камситадиган анъанавий стереотиплар, шунингдек анъанавий, маданий ва диний урф-одатлар ва эътиқодларнинг мавжудлиги туфайли юзага келган деган қарашни қўллаб-қувватлайди.

Тадқиқотчи ўтказилган таҳлиллар асосида, ҳозирги вақтда дунёнинг деярли барча мамлакатлари томонидан эркаклар ва аёлларнинг тенглиги тан олинган, аммо жамиятда турли хил хурофотлар ва стереотиплар ҳанузгача сақланиб келмоқда, бу эса гендер тенгсизлигини келтириб чиқараётганлигига эътибор қаратади.

Аммо, аксарият давлатлар ўзларининг конституцияларига эркаклар ва аёллар ўртасида тенгликни таъминлаш, халқаро ҳамжамиятнинг тавсияларига биноан жинси бўйича камситишни тақиқлаш каби қоидаларни киритганига қарамай, улар турли омиллар, стереотиплар ҳали-ҳануз давом этиши натижасида гендер тенглиги тўлиқ таъминланмаяпти.

Диссертант инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро ҳужжатлар гендер тенглиги ва жинс бўйича камситишнинг йўл қўйилмаслиги каби муҳим тамойилларга асосланган бўлса-да, гендер тенглигини таъминлаш бўйича халқаро стандартларни ўз ичига олган халқаро ҳужжатларнинг қоидалари тўлиқ амалга оширилмаётгани, бу жинсга кўра камситишлардан ҳимояланишнинг самарали миллий механизмларининг етишмаслиги билан боғлиқлигини кўрсатиб ўтган.

Диссертациянинг учинчи боби «**Ўзбекистонда гендер тенглигини конституциявий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш истиқболлари**» деб номланиб, унда Ўзбекистонда шахсий ва сиёсий ҳуқуқлар соҳасида, иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқлар соҳасида гендер тенглигини таъминлашнинг конституциявий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш, Ўзбекистонда COVID–19 пандемияси шароитида гендер тенгликни таъминлаш муаммолари каби масалалар таҳлилига бағишланган.

БМТ эълон қилган илмий тадқиқот натижаларига кўра, COVID–19 даврида тиббиёт муассасаларида фаолият кўрсатаётган аёл врачлар ва ҳамширалар ҳамда бошқа тиббиёт муассасалари ходимларини меҳнат ҳуқуқлари қўпол равишда бузилган. Иккинчи ҳолатда эса улар ўз меҳнат

фаолиятини эркактарнинг тазйиқи туфайли бажаришдан бош тортган ҳолда, келгусида ишсиз бўлиш йўлини танлаганлар.

2020 йил коронавирус пандемияси туфайли аёлларнинг аҳволи ёмонлашди. БМТ маълумотларига кўра, пандемия яна 47 миллион аёл ва қизни қашшоқлик чегараси остига қўяди. Дунёда 2021 йилда ҳам пандемия яқунланмаслиги хавфи, ушбу зўравонлик ва иқтисодий қийинчиликларни янада кучли тўлқин билан бўлиш хавфини юзага келтиради.

Таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, ривожланган демократик давлатларда оилавий зўравонликка оид ҳуқуқбузарликлар учун турли жавобгарлик чоралари белгиланган. Пандемия таъсирида аёллар томонидан махсус хизматларга қуйидаги асосий муаммолар бўйича мурожаат бўлган: оилавий зўравонлик; кибер оламда қўрқитиш; болалар никоҳи; жинсий таъқиб қилиш ва зўравонлик.

Диссертантнинг фикрича, гендер тенглигига оид муаммоларни фақат call-марказга мурожаатлардан аниқлаш мақсадга мувофиқ эмас. Марказий Осиё халқларининг миллий менталитетидан келиб чиқиб айтиш мумкинки, махсус ваколатли органларга оилавий зўравонлик ҳолатлари бўйича мурожаат қилиши жамоатчилик томонидан минг йиллар давомида шаклланган оилавий қадриятларга зид деб ҳисобланади.

Тадқиқотчи қисқа давр ичида пандемия даврида гендер тенглигини таъминлаш билан боғлиқ бир қатор тадқиқот ишлари амалга оширилганлигини қайд этган ҳолда, қуйидаги йўналишларда тадқиқотлар олиб борилганлигини таҳлил қилади: аёлларнинг меҳнатга оид ҳуқуқларига таъсири (Т.М.Алон), аёллар ўлимининг ортиши (Р. Адамс), аёлларнинг муаллифлик ҳуқуқлари бузилиши (А.Пиньо Гомез), аёлларнинг оилавий мажбуриятларининг ошиши (К.Поуэр), аёлларнинг озиқланишига салбий таъсири (С. Рагаса, И.Ламбрехт), аёлларнинг илмий-тадқиқот фаолиятига таъсири (Ж.Малиш), эркак ва аёллар иш вақтининг номуаносиблиги (С.Колинз), гендер тенгсизлигида давлатларнинг жавобгарлиги масаласи (Н. Фортиер), аёллар таълим олишига таъсири (Х. Де Орвиль), Германияда “локдаун”нинг аёллар ҳуқуқларига таъсири (С.С.Чимара, А.Лангенкамп, Т.Кано), аёлларнинг илмий ҳамжамиятларига, илмий-тадқиқот фаолиятига таъсири (Б.П.Габстер Р.Суи, Х.Динг, Ф.Жу), турар-жойга эгалик қилиш ва карьера қилиш масалалари (М.Олешук) кабилар.

Диссертант фикрича, пандемия даврида гендер тенглигини хавф остида қолдирган асосий омиллардан бири – маиший зўравонлик муаммосидир. Минг йиллар давомида шаклланган патриархал оиланинг асосий инстинкти эркактарда аёлнинг ҳаракатларини, мимикалари, ички кечинмаларини куч билан бошқаришга бўлган уриниш аёлнинг шахсий ҳаёт ва индивидуал эркинлигини чеклайди. Олимлар инсоннинг бахтли бўлиш ва эркинлик ҳуқуқини яшаш ҳуқуқининг таркибий қисми сифатида кўради.

Шу боис, пандемия даврида аёлларга ҳимоя ордерини беришнинг амалдаги тартибини рақамлаштириш ва жабрланувчининг яшаш шароитини ўрганиб чиқиб, ордер беришнинг 24 соатлик муддатини 12 соатга

камайтириш таклиф этилади. Мазкур тартиб профилактика инспектори томонидан ордер бериш масаласи кўриб чиқилгандан сўнг автоматик равишда эрнинг мобил телефонига ҳимоя ордери бўйича асосий маълумотларни СМС-хабарнома шаклида юборилишини назарда тутати.

Эркак ва аёлларнинг интернетдан фойдаланиши бўйича тадқиқот шуни кўрсатдики, эркаклар интернетга аёлларга қараганда кўпроқ вақт сарфлашади. Аёллар кўпроқ вақтни ижтимоий тармоқларда, онлайн харид қилишда ва электрон почта орқали ўтказадилар. Хусусан, аёллар умуман ҳафтасига ўртача беш соат ижтимоий тармоқларда, эркакларникига қараганда ҳафтасига 36 дақиқа кўпроқ ва 16 ёшдан 20 ёшгача бўлган ёш аёллар – бошқалардан кўра кўпроқ вақт сарфлайди. Ривожланаётган ва ривожланган мамлакатлар ўртасида ушбу тенденцияларнинг қандай фарқ қилишини яхшироқ тушуниш керак, чунки улар давлат сиёсати ва дастурларига таъсир қилади.

Диссертант томонидан сўнгги йилларда аёлларни ахборотга бўлган ҳуқуқларини чеклаш ҳолатларини амалиёт асосида таҳлил қилган ҳолда, пандемия шароитида аёллар тадбиркорлигини қўллаб-қувватлаш мақсадида аёлларнинг интернет саводхонлигини ошириш бўйича Концепция ишлаб чиқиш таклиф этилган.

Бельгия тажрибасига кўра, Ўзбекистон қасаба уюшмалари Федерацияси таъсисчилигида Хотин-қизларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш Жамоат фонди ташкил этиш мақсадга мувофиқ. Бунда форс-мажор ҳолатлари сабабли пенсия ёшига етмаган ҳолда меҳнат фаолиятини тугата олмаган аёлларга жамоат фонди ҳисобидан махсус нафақа тайинлаш таклиф этилган.

Тадқиқотчи учинчи авлод ҳуқуқи — бу шахс томонидан эмас, балки жамоатчилик ёки миллат томонидан амалга оширилишини қайд этиб, инсон ва фуқароларнинг жинсидан қатъи назар камситишдан ҳимояланиш ҳуқуқини таъминлаш бўйича гендер мейнстриминг (Gender mainstreaming) сиёсатини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқлигини кўрсатади.

Гендер мейнстриминг – гендер тенглиги муаммосига кенг қамровли ёндашув бўлиб, барча фаолият соҳаларида эркаклар ва аёллар ўртасидаги ижтимоий, маданий, иқтисодий ва сиёсий фарқларни ҳисобга олган ҳолда, замонавий жамиятни ташкил этишнинг барча тизимида гендер тенглиги мезонларини киритиш зарурлигини аниқлатади.

Тадқиқотчи фикрича, Меҳнат кодекси нормалари меҳнат муносабатлари соҳасида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқлар ва тенг имкониятлар таъминланишини кафолатлашга қаратилган бўлса-да, гендер тенглиги принципларини бузадиган қатор қоидалар мавжуд. Шу билан бирга, меҳнат муносабатларида хотин-қизлар ва эркаклар учун ишга кириш ва меҳнат фаолиятини юритиш жараёнида тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатларини аниқлаштиришга муҳтож нормалардан ҳоли эмаслигини асослаб берган.

ХУЛОСА

«Ўзбекистон Республикасида гендер тенглигини таъминлашнинг конституциявий-ҳуқуқий асослари» мавзусидаги тадқиқот иши натижасида қуйидаги амалий таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилди:

I. Илмий-назарий хулосалар

1. Гендер тушунчасининг назарий-ҳуқуқий асослари таҳлили, “гендер – жамиятда аёллар ва эркакларнинг ижтимоийлашувига йўналтирилган тизим бўлиб, ушбу тизим меҳнат тақсимоти, маданий меъёрлар, жамиятда қабул қилинган роллар ва стереотиплар орқали курилади” деган илмий-назарий хулосага келинди.

2. Учинчи авлод ҳуқуқи — бу шахс томонидан эмас, балки жамоатчилик ёки миллат томонидан амалга оширилади. Шу боис, Ўзбекистонда инсон ва фуқароларнинг жинсидан қатъи назар камситишдан ҳимояланиш ҳуқуқини таъминлаш бўйича гендер мейнстриминг (Gender mainstreaming) сиёсатини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ.

3. Гендер мейнстриминг – гендер тенглиги муаммосига кенг қамровли ёндашув бўлиб, барча фаолият соҳаларида эркаклар ва аёллар ўртасидаги ижтимоий, маданий, иқтисодий ва сиёсий фарқларни ҳисобга олган ҳолда, замонавий жамиятни ташкил этишнинг барча тизимида гендер тенглиги мезонларини киритиш зарурлигини аниқлатади.

4. Гендер тенглиги бўйича халқаро рейтинг ва индексларда Ўзбекистоннинг ўрнини яхшилаш бўйича нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамияти институтларининг ўрнини ошириш мақсадга мувофиқ. Аёлларни иш билан таъминлаш, аёлларни зўравонликлардан ҳимоя қилиш, аёлларни таълимга оид ҳуқуқларини таъминлаш каби муҳим масалалар бўйича ҳудудлар кесимида манзилли равишда ННТларга ижтимоий шериклик асосида ижтимоий буюртма, субсидия ва грантларни ажратиш амалиётини йўлга қўйиш мақсадга мувофиқ.

5. Европа давлатлари амалиётида жинсга қараб дискриминацияга қарши курашиш ҳар доим ҳам ижобий характерга эга бўлмаган. Фуқаролар гендер тенглигини баҳона қилиб моддий товон пули олиш умидида иш берувчиларга асоссиз даъволар билан мурожаат қилиб, ўз ҳуқуқларини суиистеъмол қилган ҳолатлари ҳам мавжуд. Шу боис, ушбу жараёнларни ҳуқуқий тартибга солишда ривожланган давлатлар тажрибасининг барча хусусиятларини инобатга олиш зарур.

6. Европа давлатларида аёлларнинг гендер тенглиги ҳуқуқларини кафолатлашнинг янги шакллари ҳам ривожланаётганлигини қайд этиш зарур. Бунда, аёлларнинг ИТ-технологиялар ва замонавий иш жойлари соҳасида маълумот олиш имкониятлари камлиги билан боғлиқ электрон (рақамли) тенгсизлик масалалари юзага келмоқда.

II. Ўзбекистонда гендер тенглигини таъминлашнинг конституциявий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга оид таклиф ва тавсиялар

7. Давлатга гендер тенглигини таъминлашнинг механизмларини яратиш, гендер тенглигини таъминлаш билан боғлиқ муаммоларни ҳал этишга қаратилган чора-тадбирларни кўриш мажбуриятини юклаш ва ўтказилган таҳлиллар ва халқаро тажриба асосида Ўзбекистон Республикаси Конституциясига қуйидаги қўшимчаларни киритиш таклиф қилинган:

а) Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 46-моддасига 2-қисм сифатида қуйидаги таҳрирда қўшимча киритиш таклиф этилади:

“Давлат жамиятнинг барча соҳаларида гендер тенглигини таъминлашни кафолатлайди”.

б) оилада оналикнинг ижтимоий мақомига мос равишда “оталик”нинг аҳамиятини илмий нуқтаи назардан таҳлил қилиш мақсадга мувофиқ. Бугунги кунда оилада ота-она бола тарбияси ва уй ишларида ҳамда оилавий мажбуриятларини бажаришда тенг масъулиятли экан оталик ҳам оналик каби давлат томонидан кафолатланган ижтимоий муҳофаза имтиёзларидан фойдаланишда тенг ҳуқуқ ва имкониятларга эга бўлиши зарур.

Шундан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 65-моддаси 2-қисмини қуйидаги таҳрирдаги қўшимча билан тўлдириш таклиф этилади: *“Ота-оналик ва болалик давлат муҳофазасидадир”.*

8. Адлия вазирлиги томонидан ишлаб чиқиляётган Ўзбекистон Республикасининг “Нодавлат ноижорат ташкилотлари тўғрисида”ги кодекси ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Жамоатчилик палатасининг асосий вазифалари қаторига мамлакатда барча соҳаларда гендер тенглигини таъминлаш, хусусий ва давлат секторида аёлларнинг ҳуқуқларини тўлиқ таъминланиши бўйича жамоатчилик эшитувлари, мониторингини юритиш каби вазифаларни киритиш зарур, ушбу соҳада ижтимоий буюртмалар пакетини шакллантириш таклиф қилинади.

9. Аёллар тадбиркорлигини қўллаб-қувватлаш мақсадида **аёлларнинг интернет саводхонлигини ошириш бўйича Концепция ишлаб чиқиш таклиф этилади.** Мазкур ишлаб чиқилиши таклиф қилинаётган стратегия аёллар томонидан ахборотни қидириш, қабул қилиш, узатиш, ишлаб чиқариш ва тарқатишда интернетдан фойдаланиш масаласи муайян конституциявий ҳуқуқларни амалга ошириш кафолатларини ўзгартиради.

10. Аксарият маиший зўравонликдан жабр кўрган аёлларга ёрдам бериш реабилитация ва мослаштириш марказлари аҳоли пунктларидан узоқда жойлашган. Айрим ҳолларда жабрланувчилар манзилидан марказларга етиб олиши учун 70 км.гача бўлган масофани босиб ўтиши талаб этилади. Шу сабабли, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлигининг “1146” қисқа рақамли Ишонч телефонини Ички ишлар вазирлигининг “1002” рақами, Тез тиббий ёрдамнинг “1003” рақамлари ва Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерациясининг “Хотин-қизлар муаммолари бўйича “1211” билан интеграциялаштириш таклиф этилади. Бунда муаммонинг хусусиятидан

келиб чиқиб, шелтер бошқа махсус хизматларга мурожаат қилиш лозимлигини аниқлайди.

11. 2021 йилнинг март ҳолатига кўра, маиший зўравонликдан жабр кўрган аёлларга ёрдам бериш реабилитация ва мослаштириш марказларига 806 нафар эркаклар ҳам мурожаат қилганлигидан келиб чиқиб, юридик ва психологик ёрдам кўрсатишнинг эркаклар учун махсус методларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш таклиф этилади.

12. Оилавий медиацияни кенг жорий этиш лозим. Унда медиатор сифатида эр ёки хотин диний мансублигига кўра диний соҳа вакиллари, психологлар, ҳуқуқшунослар ва иқтисодчиларни жалб қилиш мақсадга мувофиқ.

Шу сабабли, профессионал медиаторлар ва уларнинг жамоат бирлашмаларига давлат ижтимоий буюртмасини берган ҳолда оилавий-маиший зўрлик ишлатишнинг олдини олиш ишларига жалб қилиш таклиф этилади.

13. Ўзбекистон қасаба уюшмалари Федерацияси таъсисчилигида Хотин-қизларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш **Жамоат фондини** ташкил этиш мақсадга мувофиқ. Бунда форс-мажор ҳолатлари сабабли пенсия ёшига етмаган ҳолда меҳнат фаолиятини тугата олмаган аёлларга жамоат фонди ҳисобидан махсус нафақа тайинлаш таклиф этилади.

14. Пандемия даврида аёлларга ҳимоя ордерини беришнинг амалдаги тартибини рақамлаштириш ва жабрланувчининг яшаш шароитини ўрганиб чиқиб, ордер беришнинг **24 соатлик** муддатини **12 соатга** камайтириш таклиф этилади. Мазкур тартиб профилактика инспектори томонидан ордер бериш масаласи кўриб чиқилгандан сўнг автоматик равишда эрнинг мобил телефониغا ҳимоя ордери бўйича асосий маълумотларни **СМС-хабарнома** шаклида юборилишини назарда тутади.

15. Ўзбекистон Республикасининг «Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида»ги Қонунининг 9-моддасини қуйидаги таҳрирда баён қилиш таклиф этилади:

9-модда. Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни таъминлаш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари

Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни таъминлаш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари қуйидагилардан иборат:

жинс бўйича бевосита ва билвосита камситишга қаратилган, гендер стереотипларини тарғиб қилувчи, маъқулловчи, мустаҳкамловчи ахборотдан жамиятни ҳимоя қилиш, бундай ахборотларни ОАВ орқали тарқатишга қарши курашиш;

16. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 24-моддаси билан белгиланган “Инсон ҳаёти” – инсон шахсининг тарихий ривожланиши сифатида ҳомиланинг 21 кунидан бошлаб биологик ва физиологик мавжудот шаклида яшаш ҳуқуқига эга. Шу маънода, қонунчиликда ҳомилани жиноят-ҳуқуқий объект сифатида тан олиш бўйича нормаларини қайта кўриб чиққан

ҳолда, ҳомиланинг жинсини барвақт аниқлаб, уни аборт қилдириш инсон ҳаётига суиқасд қилиш деб баҳоланиши лозим.

17. Болалар Омбудсманининг вазифалари қаторига болаларнинг туғилишига тўсқинлик қилувчи ҳолатлар, шу жумладан, ҳомиланинг жинсига қараб (селектив) аборт қилдириш ҳолатларини олдини олишга қаратилган профилактик тадбирларни амалга ошириш вазифасини киритиш мақсадга мувофиқ.

18. Фикримизча, ФХДЁ органлари томонидан никоҳланувчи фуқаронинг паспортга “ўзгартирилсин” деган ёзувни киритиш ушбу паспортга ҳақиқий бўлмаган паспорт сифатида қаралиши ҳуқуқий асосга эга эмас. Шу сабабли, ички ишлар органлари томонидан эр ёки хотиннинг фамилияси ўзгарганда паспортни бир ой муддатда ўзгартирмаганлик учун маъмурий жавобгарлик қўллаш амалиётини бекор қилиш таклиф этилади.

ФХДЁ органларида эр ва хотиннинг фамилия танлаш шахсий ҳуқуқини кафолатлаш ва соҳадаги фаолиятни рақамлаштириш мақсадида никоҳ қайд этилгандан бошлаб идоралараро электрон ҳужжат алмашув тизими асосида фамилиясини ўзгартирган эр ёки хотиннинг маълумотларини электрон паспорт тизимига киритиш мақсадга мувофиқ. Бунинг учун ФХДЁ органларининг электрон платформасини Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Миграция ва фуқароликни расмийлаштириш бош бошқармаси электрон тизимига интеграциялаштириш лозим.

19. Ўзбекистон Республикаси Оила кодексининг 20-моддасини қуйидаги таҳрирда баён этиш таклиф қилинади:

“Никоҳ тузиши вақтида эр ва хотин ўз хоҳиши билан эри ёки хотинининг, ёхуд эр ва хотиннинг қўшма фамилиясини умумий фамилия қилиб танлайди ёки уларнинг ҳар бири никоҳгача бўлган ўз фамилиясини сақлаб қолади.

Эр ва хотиндан бирининг ўз фамилиясини ўзгартириши бошқасининг ҳам фамилияси ўзгаришига олиб келмайди”.

20. Сиёсий партияларнинг “Аёллар қаноти” фаолиятини танқидий кўриб чиқиб, депутатликка номзодлар захираси ва амалдаги депутатлар ўртасида ҳамкорликни таъминлаш, лидер-аёллар ННТлари ва етакчи олий таълим муассасаларининг илғор тажрибаларини сиёсий партиялар фаолиятига фаол интеграция қилиш, депутатликка номзод бўлишга муносиб хотин-қизларни тайёрлашнинг янги механизмини яратиш таклиф қилинади.

21. Марказий Осиё халқларининг миллий ўзига хослигини инобатга олиб оила, меҳнат, давлат бошқаруви каби соҳаларда эркаклар ва аёллар ўртасида, энг аввало, онг билан боғлиқ салбий одатларни таҳлил этиш мақсадга мувофиқ. Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонунига қуйидаги тушунчани киритиш таклиф этилади:

“Гендер стереотиплари – бу аёллар ва эркаклар эга бўлган ёки эга бўлиши керак бўлган хусусиятлар, шунингдек, улар бажарадиган ёки бажариши керак бўлган гендер роллари тўғрисида жамият томонидан шаклланган салбий фикрлар йиғиндиси”.

22. Ўзбекистонда ва кўплаб бошқа мамлакатларда оилавий-маиший зўравонлик, шилқимлик ҳолатлари ва зўравонлик қурбонларини ўзини айблаш ва ушбу зўравонликда масъул қилиш тенденцияси кенг тарқалган. Бу орқали жамиятимизда “зўравонлик маданияти” шаклланган бўлиб, зўравонлик учун жавобгар шахс четда қолиб, жабрланувчи аёлларга айб қўйилади. Ушбу ҳодисалар, гендер тенглигига доир бўлган конституциявий нормаларни амалда таъминланишига тўсқинлик қилади. Ушбу тушунчани қонунга киритиш гендер тенглиги конституциявий принципини таъминланишига хизмат қилади ва бу масалаларда ҳуқуқни бир хил ёндашув асосида қўллашга ёрдам беради. Шу нуқтаи назардан, Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонунининг 3-моддасини қуйидаги таҳрирда баён қилиш таклиф этилади:

3-модда. Асосий тушунчалар

Ушбу Қонунда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:

оилавий-маиший зўравонлик – хотин-қизлар ва эркакларга нисбатан оилавий муносабатлар иштирокчилари томонидан жисмоний, руҳий, жинсий ёки иқтисодий таъсир ўтказиш ёки бундай таъсир ўтказиш чораларини қўллаш билан таҳдид қилиш орқали уларнинг ҳаёти, соғлиги, жинсий дахлсизлиги, шаъни, қадр-қиммати ва қонун билан ҳимоя қилинадиган бошқа ҳуқуқлари ҳамда эркинликларига тажовуз қиладиган гайриҳуқуқий ҳаракат (ҳаракатсизлик).

шилқимлик – хотин-қизлар ва эркакларга нисбатан шахснинг тўғридан-тўғри ва билвосита ҳаракатларидан иборат бўлиши мумкин: жисмоний ҳужум ёки чимчилаш шаклида, оғзаки ҳақорат ёки таҳдид, ёмон ниятли сўзлар ва қўпол ҳазиллар, турли хил ҳийла-найранг ёки қўрқитиш шаклида, номақбул хатларда ёки қўнғироқларда, ҳақоратли фотосуратларни ёки шахвоний ишораларни намойиш қилишда, кимдир ёки бошқа шунга ўхшаши ҳаракатлар ҳақида ёлгон гапиришда намоён бўлади.

жабрланувчини айблаш – тазйиқ ва зўравонлик натижасида жабрланган аёл жинсидаги шахсни ушбу тазйиқларни сабабчиси ёки айбдори сифатида белгилаш.

23. Гендер статистикасини юритишда фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, нодавлат нотижорат ташкилотларининг ва фуқаролик жамияти бошқа институтларининг мустақил фаолиятига рухсат бериш мақсадга мувофиқ. Шу боис, Ўзбекистон Республикасининг «Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида»ги Қонунининг 8-моддасини қуйидаги таҳрирда баён қилиш таклиф этилади:

“Гендер кўрсаткичлари фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг, нодавлат нотижорат ташкилотларининг ва фуқаролик жамияти бошқа институтлари томонидан ҳам мустақил тарзда амалга оширилиши мумкин.

Гендер кўрсаткичларининг турлари, тақдим этиш шакллари, қамрови Давлат статистика қўмитаси томонидан тасдиқланади”.

24. Дунёда гендер тенгликни таъминлаш такомиллашиши асносида хотин-қизларнинг ижтимоий-иқтисодий мустақиллиги ривожланиб

бормоқда. Аксарият ҳолларда хотин-қизларга эр ёки унинг қариндошлари томонидан таълим олиш, иш жойини танлаш ва карьера қилишга тўсқинлик қилинади. Оқибатда, хотин-қизлар оила аъзоларига иқтисодий жиҳатдан қарам шахсга айланади.

Шу сабабли, эр (хотин) талаби билан иш жойи (даромад манбаи)дан воз кечган шахс моддий жиҳатдан қийин аҳволга тушган ҳолда, туман бандликка кўмаклашиши марказлари ҳисобида туриш шарти билан алимент олиш ҳуқуқини қонуний мустаҳкамлаш мақсадга мувофиқ.

25. Аёлларни ишга олишда кузатиладиган дискриминация ҳолатларини таҳлил қиладиган бўлсак, уларга асосан оилавий шароити, ёши, фарзанд кўриш бўйича режалари, ҳомиладорлиги каби омилларни кўрсатиб ўтиш мумкин. *Эркак ва аёлларни ишга қабул қилишда иш берувчи томонидан бериладиган саволларнинг шахсий ҳаёт дахлсизлигига таъсирини баҳолашнинг янги методларини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ.*

Шу боис, давлат органларида ишга қабул қилишда комиссия таркибида хотин-қизлар вакилликни мажбурий тартибда жорий этиш таклиф этилади.

26. Ўзбекистон Республикасининг «Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида»ги Қонунининг 21-моддасини қўйидаги таҳрирда баён қилиш таклиф этилади:

“Иш берувчи меҳнат муносабатларида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни рўёбга чиқариш мақсадида қўйидагиларни таъминлайди:

ишга ёллашда хотин-қизлар номзодларини биринчи навбатда кўриб чиқиш, уларга лавозим ёки касб вазифаларидан келиб чиққан ҳолда талаблар қўйиш;”

27. Бугунги кунда оилавий муносабатлар ҳамда болалар тарбияси соҳасида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари нафақат оила доирасида, балки никоҳ муносабатлари тугаган ҳолатларда ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Ажрашаётган аёлни ва унинг вояга етмаган фарзандларини ҳуқуқий ҳимоясини кучайтириш лозим. Шу сабабли, қонунчиликка никоҳ(оила)ни сақлаб қолиш имконияти қолмаган тақдирда, вояга етмаган фарзандларни турар-жой билан таъминлаш мажбуриятини ота ва онага тенг масъулият сифатида юклашни киритиш лозим. Ушбу таклиф эр-хотиннинг вояга етмаган фарзандларини боқиш ва тарбиялаш билан боғлиқ бўлган конституциявий мажбуриятларини таъминлашдаги гендер тенглиги нуқтаи назаридан ишлаб чиқилган. Ушбу норма орқали давлат эр ва хотинга ўз фарзандларини вояга етгунларига қадар турар жой билан таъминлашда тенг масъулиятни юклашга қаратилган.

28. ОАВ орқали намойиш этиладиган ҳар бир кўрсатув, телесериал, реклама, миллий киноларни эфирга узатилишидан олдин махсус Бадиий кенгаш ёрдамида гендер ёндашуви асосида таҳлил қилишни таъминлашнинг ҳуқуқий тартиби ўрнатилиши лозим.

29. Оталикнинг масъулияти ва вазифаларини ёш авлодга тарғиб этиш мақсадида Ўзбекистон Республикасида Оталар кунини белгилаш лозим.

30. Аёл судьялар сонини ва уларнинг фаоллигини ошириш мақсадида Судьялар олий мактабида хотин-қизлар учун махсус квота ажратиш ва Тошкент давлат юридик университетида ҳуқуқшунос амалиётчи ва олима аёллар иштирокида “Ёш судья аёллар мактаби”ни таъсис этиш таклиф қилинади.

**SCIENTIFIC COUNCIL No DSc.07/30.12. 2019.Yu.22.02
FOR AWARDING SCIENTIFIC DEGREES
AT THE TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW**

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

ALIEVA KAMOLA RAVSHANOVNA

**CONSTITUTIONAL AND LEGAL FOUNDATIONS FOR ENSURING
GENDER EQUALTY IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

**12.00.02. – Constitutional law. Administrative law.
Finance and customs law**

**Doctoral (PhD) dissertation abstract
on legal sciences**

Tashkent – 2021

The theme of the doctoral dissertation (PhD) was registered at the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under number B2020.3.PhD/Yu414.

The dissertation has been prepared at Tashkent State University of Law.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English, Russian (resume)) on the website of the Scientific council (<https://tsul.uz/uz/fan/avtoreferatlar>) and of “ZiyoNet” Information and educational portal (www.ziynet.uz).

Scientific supervisor:

Bekov Ikhtiyor Rustamovich,
Doctor of Science in Law (PhD),
Acting Professor

Official opponents:

Akilov Alimjan Raximovich,
Doctor of Science in Law (DSc),
Professor

Tastanbekova Gulchexra Sadanovna,
Doctor of Science in Law (PhD),
Docent

Leading organization:

**Academy of Public Administration under
the President of the Republic of Uzbekistan**

The defense of the dissertation will take place on July 10, 2021 at 10.00 at the meeting of the Scientific Council No. DSc. DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 at Tashkent State University of Law (Address: 100047, Tashkent city, Sayilgoh Street 35. Phone.: (99871) 233-66-36; Fax:(99871) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

The doctoral dissertation (PhD) can be reviewed at the Information resource center of Tashkent State University of Law (registered under № 968). (Address: 100047, Tashkent city, Sayilgoh Street 35. Phone.: (99871)233-66-36; e-mail: info@tsul.uz).

The abstract of dissertation sent out on June 28, 2021.

(Registry protocol No 6 on June 28, 2021).

R.R.Khakimov

Chairman of the Scientific Council on awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, Professor

Sh.U.Yakubov

Int., scientific secretary of the Scientific Council on awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, Professor

M.A.Axmedshaeva

Chairman of Scientific seminar under the Scientific Council on awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

The actuality and relevance of the dissertation theme. Ensuring gender equality in all spheres of society by creating equal rights and opportunities for women and men in the world has been identified as an important aspect of guaranteeing the rights of women in the socio-political sphere. In particular, in the framework of the UN "On the Elimination of All Forms of Discrimination against Women", "On Women's Political Rights" and the UNDP project "Gender and Development" on the basis of international experience in the field of women's orientation and participation in socio-political spheres is being determined. These international legal instruments highlight the need for states around the world to take targeted measures to increase the socio-economic role of women in society.

Ensuring gender equality in the world and expanding the rights and opportunities of all women, eliminating all forms of discrimination against women, ensuring full and effective participation of women and equal opportunities for leadership at all levels of political, economic and social decision-making is crucial. Special attention is paid to the introduction of the principles of gender equality in the decision-making programs and in the field of science, to the elimination of gender inequality in the division of knowledge between the sexes as a research area of great scientific and practical importance.

Extensive measures are being taken in the country to protect the constitutional rights and interests of women, to make them equal, active and creative members of society, to create equal opportunities for women in the public service, to prevent discrimination and violence against women. Issues of "Providing material, psychological, medical assistance to disadvantaged women, providing them with housing and employment, strengthening family values, ensuring the stability of the spiritual environment in the family" - increasing political activity has been identified as a priority, and these tasks require the improvement of legislation in this area on the basis of international standards.

This dissertation research to some extent serves to implement the tasks set out in the Family Code of the Republic of Uzbekistan (1998), Law of the Republic of Uzbekistan "On Protection of Women from Oppression and Violence" No. 561 (2019), Law of the Republic of Uzbekistan "On Guarantees of Equal Rights and Opportunities for Women and Men" No. 562 (2019), the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures to improve the socio-spiritual environment in society, further support the institution of the community and bring the system of work with families and women to a new level" No. DP-5938 (2020), the Resolutions of the President of the Republic of Uzbekistan "On further strengthening the guarantees of women's labor rights and support entrepreneurship No. RP-4235 (2019), "On measures to further improve the system of support for women, ensuring their active participation in society" No. RP-5020 (2021), "On additional measures for the rehabilitation of women victims of violence" No. RP-5116 (2021) and other tasks related to the implementation of the tasks set out in the relevant legislation.

The dependence of the research on the priority areas of development of science and technologies in the country. This research was prepared within the framework of the I. "Formation of a system of innovative ideas and ways of their implementation in the social, legal, economic, cultural, spiritual and educational development of an informed society and a democratic state".

The extent of the study of the research problem. Historical and legal aspects of gender equality in Uzbekistan have been studied in the scientific works of T.Norbaeva, G. Matkarimova, N.Yusupova, N.Annaeva, N.Latipova, N.Nishonova, Sh.Hamraeva, X.Nasrullaeva, M. Nurmatova, D.Atajanova and other scientists¹.

Legal aspects of the stages of development of gender equality from American and European scholars such as V.Kuffa F.Ingehart, P.Norris, S.Weltsel D. Scientists Westbro, L. Horelli, G. Meisenberg, M. Woodley, S. Dilli, S. Carmichel, A. Rijpma, M. Smith, A. Vrain, S. Sweetman, E. Unterhalter, A. North have been analyzed in their research works².

Analysis of this issue from the perspective of international law and human rights have been analyzed by Friedman B., Walt M., Bryson V., Reuter V., Shuler M., Harris D., Polenina C.B., Bondar N. S., Mamut JI S., Lukasheva E.A., O.M. Vovchenko, G.Stoet, D. C.Geary, M.Verloo, Ross K., Padovani C. (ed.), Engeli I., Mazur A., Coe I. R., Wiley R., Becker L. G., Andersson e., Glas S., Spierings N., Scheepers P., Breda T. and others³.

Nevertheless, it should be noted that the issues of improving the legal foundations of gender equality in modern conditions from the constitutional legal point of view, improving the legislation of the Republic of Uzbekistan by analyzing the positive experience of foreign countries and international standards have not been studied as a comprehensive study.

Relation of the dissertation's theme to the scientific-research work of higher education institution where it was implemented. The research was carried out within the framework of the fundamental project of the research plan of the Tashkent State Law University "The main directions of further liberalization of public administration in the context of deepening democratic reforms" (2017-2021).

The aim of the research is development of proposals and recommendations aimed at improving the legal framework of relations related to gender equality and its guarantee in the Republic of Uzbekistan.

Research objectives:

study of the legal nature and theoretical basis of gender equality;
analysis of the history and development trends of gender equality;
analysis of national experience and legal documents to ensure gender equality;

¹ A complete list of the research of these scientists is available in the reference section of the dissertation.

² A complete list of the research of these scientists is available in the reference section of the dissertation.

³ A complete list of the research of these scientists is available in the reference section of the dissertation.

determination of the legal basis of gender equality on the basis of the analysis of international legal documents, implementation of their comparative legal analysis;

development of proposals to improve the national legal framework based on the study of trends in gender equality in advanced foreign countries;

identify problems of gender equality in the context of the COVID-19 pandemic in Uzbekistan and develop legal solutions;

development of proposals to improve gender equality in the field of personal and political rights in Uzbekistan;

development of legal bases for ensuring gender equality in the field of economic and social rights, proposals for their adaptation to international standards.

The object of the research is a system of legal relations related to the improvement of the constitutional legal framework for ensuring gender equality in the Republic of Uzbekistan.

The subject of the research is normative legal acts ensuring gender equality in Uzbekistan, law enforcement practice, legislation and practice of foreign countries, as well as conceptual approaches, scientific and theoretical views and legal categories existing in the Constitutional Law.

Research methods. In this study, the methods of historical, systemic-structural, comparative-legal, logical, complex study of scientific sources, induction, deduction, interview and analysis of survey results from qualitative methods, and analysis of statistical data from quantitative methods were used.

Scientific novelty of the research is following:

any discrimination, exclusion or restriction aimed at non-recognition of the rights and freedoms of women and men in all spheres of life and activity, including discrimination on the basis of marital status, pregnancy, family obligations, as well as sexual harassment, different payment for equal employment and qualifications was justified as a direct discrimination on the basis of sex;

measures to identify differences in the regulation of relations related to the tasks of childbirth and breastfeeding are based on the fact that they do not discriminate on the basis of gender;

the lack of gender expertise of media products and insufficient coverage of women contribution to the society development in print and electronic media was justified;

it was justified that women and men have equal rights and responsibilities in domestic labor;

employers are obliged to create safe working conditions that ensure the protection of the life and health of women and men, including the maintenance of reproductive functions, in order to realize equal rights and opportunities for women and men in labor relations.

Practical results of the research include the following:

the concept of gender, gender mainstreaming was developed;

It was justified that the draft Code of the Republic of Uzbekistan "On Non-Governmental Organizations" and the Public Chamber under the President of the

Republic of Uzbekistan must include as one of their main objectives the need to ensure gender equality in all spheres in the country, public hearings and monitoring of women's rights in the private and public sectors;

prevention of the use of domestic violence, the need to involve professional mediators in family disputes and their public associations on the basis of the state social order was justified;

the need to protect society from information that promotes, approves, reinforces gender stereotypes, aimed at direct and indirect discrimination on gender, the need to limit the dissemination of such information through the media was justified;

it was justified that the Children Ombudsman's responsibilities should include preventive measures that prevent the birth of children, including abortions based on the sex of the fetus.

it was justified to legislate the obligation to provide housing for the the minors as an equal responsibility of the parents if there is no possibility to save the marriage (family).

Reliability of research results. The reliability of the research determined by results is based on the methods used in the work, the scientific and theoretical approaches used in it, the mutual analysis of international experience and national legislation, the implementation of conclusions, proposals and recommendations, the results published in leading national and foreign publications, approved by the authorities.

Scientific and practical significance of research results. The scientific significance of the results of the research is based on the scientific-theoretical conclusions, proposals and recommendations to conduct research on improving the organizational and legal framework for gender equality in Uzbekistan, interpretation of relevant legislation, improvement of national legislation and the teaching of legal disciplines such as "Constitutional law" and "Current scientific and practical problems of Constitutional law" that can be used in the preparation of methodological recommendations.

The practical significance of the research results is determined by the fact that it can be used to improve the normative and legal acts regulating gender equality, law enforcement practice, as well as research in the family field.

Implementation of the research results. The scientific results of the research are used as follows:

the proposal that any discrimination aimed at non-recognition of the rights and freedoms of women and men in all spheres of life and activity is a direct discrimination on the basis of Article 3 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" (Reference of the Committee on Democratic Institutions, Non-Governmental Organizations and Citizens' Self-Government Bodies of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 05 / 1-04-253 dated December 1, 2020). The implementation of this proposal served to define the scope of gender discrimination;

the proposal that measures to establish differences in the regulation of relations related to childbearing and breastfeeding should not be considered as gender discrimination is taken into account in the development of Article 5 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" (Reference of the Committee on Democratic Institutions, Non-Governmental Organizations and Citizens' Self-Government Bodies of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 05 / 1-04-253 dated December 1, 2020). The implementation of this proposal served to define gender discrimination and their scope;

the proposal to conduct a gender expertise of media products, not covering the contribution of women to the development of society in print and electronic media was taken into account when developing paragraph 31, the second chapter "Current situation and existing problems" of "Strategy for achieving gender equality in the Republic of Uzbekistan until 2030". (Reference of the Committee on Women and Gender Equality of the Senate of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 1 dated June 2, 2021). The implementation of this proposal contributed to an increase in the role of media products and electronic media in the development of the gender policy.

the proposal on equality of rights and responsibilities of women and men in domestic labor was taken into account in the development of Article 24 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" (Reference of the Committee on Democratic Institutions, Non-Governmental Organizations and Citizens' Self-Government Bodies of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 05 / 1-04-253 dated December 1, 2020). The implementation of this proposal has served to ensure gender equality in family relationships;

the proposal that employers should create safe working conditions for women while maintaining working conditions was taken into account in the development of Article 21 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" (Reference of the Committee on Democratic Institutions, Non-Governmental Organizations and Citizens' Self-Government Bodies of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 05 / 1-04-253 dated December 1, 2020). The implementation of this proposal served to ensure gender equality in labor relations.

Approbation of the results of the research. The results of this research were tested at 4 scientific conferences, including 3 international and 2 national scientific conferences, roundtables and seminars.

Publication of the research results. According to the results of this research, a total of 15 scientific papers were published, including 6 in scientific journals (including 2 in foreign publications) and 5 scientific articles in collections.

The structure and volume of the dissertation. The content of the dissertation consists of an introduction, three chapters, a conclusion, bibliography, and annex. The volume of the dissertation is 156 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The **introduction** of the dissertation includes the relevance and necessity of the research topic, its dependence on the main priorities of science and technology development, review of foreign research on the topic, the degree of study of the problem, the relationship of the topic with the research institution, its goals and objectives, object and subject, methods, scientific novelty and practical result, reliability of scientific results, scientific and practical significance, introduction, approbation, publication of results, volume and structure of the dissertation.

The first chapter of the dissertation is entitled "**The legal nature of gender equality and the historical stages of its formation**", which analyzes the legal nature and theoretical foundations of gender equality, the history of gender equality and development trends.

The dissertant emphasizes the concept of gender, gender equality, its essence, the need to analyze scientific research related to the understanding of these concepts, the application of concepts such as "equality" and "equity" before advancing the theoretical and legal views on equality of rights and freedoms of men and women the analysis of the boundaries, as well as the need to determine whether these concepts are related to gender and sex.

A number of theories related to gender equality have been studied in the dissertation, such as biological, psychological, anthropological, sociological, economic theories; socialist, liberal and radical feminist theories; theories of production and property relations, family structure and household, social and work roles and traditional, transitional and egalitarian theories. Dissertant concludes that the legal reforms in the field of gender equality in Uzbekistan are conceptually in line with the theory of transition.

A detailed analysis of the views of many well-known scholars and researchers (M.V. Baglay, B.C. Nersesyants, M.N. Kozyuk, Abu Nasr Farobi, Olympia De Guj) on understanding concepts of "equality" and "equity" in the modern legal literature and determining their relationship, concluded that equality in its purest form is the formal form of equality of one subject in relation to another, expressed in the equating of each individual characteristic of a subject with respect to another subject, and thus reflecting their mutual identity.

The researcher explores the scientific and theoretical perspectives on the current understanding of the term "gender" in terms of equality of women and men, and the views on gender equality put forward in European countries in the 1970s (Robert Stoller, Anthony Giddens) in the second half by scientists (Friedman B., Walt M., Bryson V., Reuter V., Shuler M., Harris D., Polenina C.B., Bondar N. S., Mamut JI S., Lukasheva E.A. .) The differences between the views put forward, while analyzing the approaches, have focused mainly on the study of the nature of the social state and its role in solving gender problems.

At a time when the process of globalization and human rights issues have been hotly debated at the international level in recent years, foreign scholars on gender equality and its provision in various socio-economic spheres (G.Stoet, DCGeary, M.Verloo, Ross K., Padovani C. (ed.), Engelli I., Mazur A., Coe IR, Wiley R., Becker

LG, Andersson e., Glas S., Spierings N., Scheepers P., Breda T.)) have been mainly sociological. In the last five years, research has focused on gender equality in the health care system (GRGupta), analysis of the interdependence of GDP and gender inequality (A.Falk, J.Hermle), the negative impact of the COVID-19 pandemic on gender equality (TM Alon), the current state of gender equality in science, medicine, and global health, and work devoted to problems (G. Shannon) and others.

According to the dissertant, ensuring gender equality primarily serves to ensure the social balance associated with women's education, career choice, promotion. From a sociological point of view, the equal opportunities of men and women in everything serve to shift from a social history to a cultural one to enhance the role of women in society, who make up almost half of society.

By analyzing the content of gender discrimination, the researcher finds that formal discrimination is expressed in inequality (both legal and factual) resulting from objective differences of people and is reinforced in the public consciousness or law. The most common form of official discrimination has been shown to include racial, sexual, ethnic, and religious discrimination.

Any discrimination comes in two forms: positive and negative. Positive discrimination is the introduction of a system of benefits for a particular group of people who have been discriminated against in order to ensure equal opportunities (but not rights) for all. Representatives of this group include orphans and children without parental care, preferential access to higher education, as well as special legal regulation of labor relations for women, people with children, and others.

Dissertant shows gender as a system that focuses on a particular socialization, showing that this system is built through the division of labor, cultural norms, roles and stereotypes accepted in society, it is a means of understanding social processes in any period and society.

Trends in the study of gender equality are also changing, including the historical roots of the gender equality index (S. Dilli), the stages of development of gender equality in sports (M. Smith and M. Wrynn), the foundations of gender equality in labor relations (C. Sweetman) , analyzing gender issues in education (E.Unterhalter) shows that new trends in gender equality are constantly evolving on the basis of innovative development.

The researcher analyzes the historical stages of the development of gender equality in the example of Egypt, Greece, Ancient Rome, Ancient Turan (Avesto), emphasizing the role of Islamic teachings in ensuring and promoting women's rights.

While there is a concept of equality between women and men in Islam, the uniqueness of such an approach is that in Islam it is recognized that men and women have equal personal, social, economic and political rights. In short, Islamic teaching is important to humanity in that it defines the role of women in society, their importance, the protection and preservation of motherhood, the duties of men to women, and the status of women.

It is based on concrete facts that the historical development of gender equality in Uzbekistan can be studied in 3 stages. The first stage - the representation of women as a public association in 1991-2003 - is characterized by the creation of the initial organizational and legal framework for the protection of women's personal, political,

social and economic rights during the establishment of the Women's Committee. The second phase, 2004-2016, improved women's participation in government and society, including the introduction of a 30 per cent quota for women candidates to be elected to representative bodies and the systematic handling of women's issues in neighborhood offices. The third stage - the adoption of 24 normative-legal acts in the interests of women on the basis of international standards from 2017 to the present, the implementation of public policy aimed at comprehensively addressing the long-awaited problems of family gender equality.

The second chapter of the dissertation is entitled "**Organizational and legal foundations for gender equality**", which is devoted to the national legal foundations of gender equality, international legal framework, comparative and legal analysis of organizational and legal issues of gender equality in developed countries.

In our national legislation, women's rights are guaranteed at the constitutional level. Article 46 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan states that "women and men have equal rights." At the same time, our legislation guarantees the legal protection of motherhood and childhood, including the provision of paid maternity leave and other benefits for pregnant women, as well as the reduction of working hours for mothers with young children.

The doctrine of equal opportunities for women and men has been mentioned in the Article 46 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan and the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Guarantee of Equal Rights and Opportunities for Women and Men", Article 2 of the Civil Code, Article 6 of the Labor Code, and Article 2 of the Family Code.

Over the past three years, the country has adopted more than 20 normative legal acts on the protection of women's constitutional rights and interests, including 2 laws, 6 presidential decrees and resolutions, 16 resolutions of Cabinet of Ministers. For the first time, a Senate Committee on Women and Gender Equality was established.

According to the dissertant, with the special normative legal documents adopted in recent years the intended reduction or non-recognition of the constitutional rights and responsibilities of women and men in all spheres of life and activity of society is to be accepted as an direct discrimination and the situation, criterion or practice that would put the persons of other gender in a relatively uncomfortable position should be considered as an indirect discrimination.

Analyzing the national legal foundations for ensuring gender equality by dissertant, the Action Strategy for 2017-2021 has opened the door to new opportunities for our women. This strategic document envisages increasing the socio-political activity of women, further improving the state policy to strengthen the role of women in the state and society, on the basis of this strategic document to ensure women's constitutional rights and interests, ensuring gender equality and increasing the role of women in society has become a priority of state policy.

According to data released by the Gender Commission, as of 2020, 14,774 protective orders had been given by organs of internal affairs, to women who had been subjected to oppression and violence. This was mainly due to the city of Tashkent, Samarkand, Tashkent, Fergana, Kashkadarya, Andijan regions and the Republic of Karakalpakstan. Of the cases of oppression and violence against women, 6,281 were

psychological, 6,836 were physical, 1,480 were oppression, 121 were economic, and 56 were sexual.

Dissertant has analyzed the reflection of the fundamental principles of ensuring gender equality in the Universal Declaration of Human Rights 1948, the International Covenant on Social, Economic and Cultural Rights 1966, and the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women 1979, in the provisions of national legislation of the Republic of Uzbekistan.

Dissertant has analyzed the researches on importance of international legal standards in ensuring gender equality and its impact on national legislation (P. B. Sarsembaeva, PA Torosyan, Fagan C., Rubery J.F.D. Blau, L.M. Kahn). These researches supported the view that, the emergence of international organizations and special international documents was due to the fact that over time women have been unequal with men, which was densely connected with the existence of traditional stereotypes, cultural, traditional, religious customs and beliefs that discriminated women.

According to the researcher's analysis, the equality of women and men is now recognized by all countries of the world, but there are still many prejudices and stereotypes in society, which leads to gender inequality.

However, despite the fact that the state has adopted such principles as equality between men and women in the constitutions of the state, and the prohibition of discrimination on the basis of gender in accordance with the recommendations of the international community, as a result of the fact that stereotypes are still going on, gender equality is not fully ensured.

Although the dissertation focuses on important principles such as gender equality and the inadmissibility of gender discrimination, the implementation of international documentation standards, including international standards for gender equality, has not been fully implemented, indicating that a national mechanism for protection against gender discrimination is incomplete.

The third chapter of the dissertation is entitled "**Prospects for improving the constitutional legal foundations for gender equality in Uzbekistan**" and analyzes issues such as improving the constitutional legal foundations for gender equality in Uzbekistan in the field of personal and political rights, economic and social rights, dedicated to the analysis of issues such as gender equality in the context of the COVID-19 pandemic in Uzbekistan.

According to a study published by the UN, during the COVID-19 period, the labor rights of female doctors and nurses working in medical institutions and employees of other medical institutions were grossly violated. In the second case, they chose to become unemployed in the future, refusing to perform their labor activities due to pressure from men.

The situation of women has worsened due to the 2020 coronavirus pandemic. According to the UN, the pandemic will put another 47 million women and girls below the poverty line. The risk that the pandemic will not end in the world in 2021 also poses the risk that these violence and economic hardships will be accompanied by a stronger wave.

Analyzes show that in developed democratic states, various liability measures are established for offenses related to domestic violence. Under the influence of the pandemic, women turned to special services for the following main problems: domestic violence; intimidation in the cyber world; child marriage; sexual harassment and violence.

According to the dissertant, it is not expedient to identify problems of gender equality only from appeals to the call center. Based on the national mentality of the peoples of Central Asia, it can be said that appealing to special authorities in cases of domestic violence is considered by the society as threat to family values formed over thousands of years.

A number of studies on gender equality during the pandemic period have been conducted in the short term, the dissertant analyzed the research in the following areas: Impact on women's labor rights (T.M.Alon), increase in female mortality (R. Adams), gender inequalities in COVID-19 research authorship (A.Pinho Gomez), increased women's family responsibilities (K.Power), negative impact on women's nutrition (S. Ragasa, I.Lambrext), impact on women's research activities (J.Malish), imbalance of working hours between men and women (S. Colinz), the question of the responsibility of states for gender inequality (N. Fortier), the impact on women's education (d'Orville H.), the impact of "lockdown" on women's rights in Germany (Czymara C. S., Langenkamp A., Cano T.), challenges for the female academic during the COVID-19 pandemic (B.P.Gabster R.Cui, H.Ding, F.Zhu), housing ownership and career issues (M.Oleshuk).

According to the dissertant, one of the main factors threatening gender equality during the pandemic is the problem of domestic violence. The basic instinct of the patriarchal family, formed over thousands of years, is that men try to forcefully control a woman's actions, facial expressions, limiting a woman's personal life and individual freedom. Scientists see the human right to be happy and free as an integral part of the right to life.

Therefore, during the pandemic, it is proposed to digitize the current procedure for issuing protection orders to women and reduce the 24-hour ordering period to 12 hours by studying the living conditions of the victim. This procedure provides that after consideration of the issue of ordering by the inspector of prevention, the basic information on the protection order is automatically sent to the mobile phone of the husband in the form of SMS-notification.

Research on men and women's use of the internet has shown that men spend more time online than women. Women spend more time on social media, online shopping and email. In particular, women generally spend an average of five hours a week on social media, 36 minutes more per week than men, and young women between the ages of 16 and 20 - more than others. It is important to better understand how these trends differ between developing and developed countries, as they affect the impact of policies and programs.

Dissertant proposes to develop a Concept for Improving Women's Internet Literacy in order to support women's entrepreneurship in a pandemic situation, analyzing in practice the cases of restriction of women's right to the access for information in recent years.

According to the Belgian experience, it is expedient to establish a Public Fund for Social Support of Women under the Federation of Trade Unions of Uzbekistan. At the same time, it is proposed to appoint a special pension from the public fund for women who have not reached the retirement age due to force majeure.

The researcher notes that third-generation right is exercised by the public or the nation, not by an individual, and suggests that it is appropriate to develop a gender mainstreaming policy to ensure the right of individuals and citizens to protection against discrimination on the basis of gender.

Gender mainstreaming is a comprehensive approach to the problem of gender equality, which means the need to include gender equality in all systems of modern society, taking into account the social, cultural, economic and political differences between men and women in all spheres of activity.

According to the researcher, while the norms of the Labor Code are aimed at ensuring equal rights and equal opportunities for women and men in the field of labor relations, there are a number of provisions that violate the principles of gender equality. At the same time, researcher argued that labor relations for women and men are not free from norms that need to define guarantees of equal rights and opportunities in the process of hiring and in the process of conducting labor activities.

CONCLUSION

As a result of the research on "Constitutional and legal foundations for ensuring gender equality in the Republic of Uzbekistan" the following practical proposals and recommendations were developed:

I. Scientific and theoretical conclusions

1. Analysis of the theoretical and legal basis of the concept of gender, "gender is a system aimed at the socialization of women and men in society, which is built on the division of labor, cultural norms, roles and stereotypes in society."

2. The third-generation right is exercised not by the individual but by the public or the nation. Therefore, it is expedient to develop a policy of gender mainstreaming in Uzbekistan to ensure the right of individuals and citizens to protection against discrimination on the basis of gender.

3. Gender mainstreaming is a comprehensive approach to the problem of gender equality, which means the need to include gender equality in all systems of modern society, taking into account the social, cultural, economic and political differences between men and women in all spheres of activity.

4. It is expedient to increase the position of non-governmental non-profit organizations and civil society institutions in improving the position of Uzbekistan in international rankings and indices on gender equality. It is expedient to establish the practice of allocating social orders, subsidies and grants to NGOs on the basis of social partnership on important issues such as employment of women, protection of women from violence, ensuring the rights of women to education.

5. In the practice of European countries, the fight against gender discrimination has not always been positive. There have also been cases of citizens abusing their

rights by making unfounded claims to employers in the hope of receiving financial compensation under the pretext of gender equality. Therefore, in the legal regulation of these processes it is necessary to take into account all the features of the experience of developed countries.

6. It should be noted that new forms of guaranteeing women's equality rights are also developing in European countries. At the same time, there are issues of **digital gender inequality** associated with the lack of access to information for women in the field of IT and modern workplaces.

II. Proposals and recommendations for improving the constitutional and legal foundations for gender equality in Uzbekistan:

7. It is proposed to oblige the state to create mechanisms to ensure gender equality, to take measures to address issues related to gender equality and to make the following amendments to the Constitution of the Republic of Uzbekistan on the basis of analysis and international experience:

a) It is proposed to amend Article 46 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan as Part 2 in the following wording:

"The state guarantees gender equality in all spheres of society."

b) It is expedient to analyze the importance of "fatherhood" from a scientific point of view in accordance with the social status of motherhood in the family. Today, in the family, as parents have equal responsibility for the upbringing of children and household chores, as well as for the fulfillment of family responsibilities, fatherhood, like motherhood, must have equal rights and opportunities to enjoy social security benefits guaranteed by the state.

Therefore, it is proposed to supplement Part 2 of Article 65 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan with the following wording: *"Fatherhood-motherhood and childhood shall be protected by the state."*

8. It is proposed to include to the draft Code of the Republic of Uzbekistan "On Non-Governmental Organizations" and the Public Chamber under the President of the Republic of Uzbekistan as one of their main objectives the need to ensure gender equality in all spheres in the country, public hearings and monitoring of women's rights in the private and public sectors, to form a package of social orders in this area.

9. In order to support women's entrepreneurship, **it is proposed to develop a Concept for improving Women's Internet literacy.** The proposed strategy will change the guarantees of the exercise of certain constitutional rights by women in the use of the Internet in the search, reception, transmission, production and dissemination of information.

10. Most of the Rehabilitation and adaptation centers for women who are victims of domestic violence are located far from populated areas. In some cases, victims are required to walk up to 70 km to reach the centers. Therefore, it is proposed to integrate the hotline number "1146" of the Ministry of Mahalla and Family Support with the number "1002" of the Ministry of Internal Affairs, the number "1003" of the Ambulance Service and the number on women's issues "1211" of the Federation of

Trade Unions of Uzbekistan. In doing so, depending on the nature of the problem, the shelter determines whether other specialized services should be consulted.

11. As of March 2021, it is proposed to develop and introduce special methods of legal and psychological assistance for men, as 806 men also applied to rehabilitation and adaptation centers.

12. Family mediation should be widely introduced. It is advisable to involve representatives of the religious sphere, psychologists, lawyers and economists as mediators, depending on the religious affiliation of the husband or wife.

Therefore, professional mediators and their public associations should be involved in the prevention of domestic violence by issuing a state social order.

13. It is expedient to establish a Public Fund for Social Support of Women under the Federation of Trade Unions of Uzbekistan. At the same time, it is proposed to appoint a special pension from the public fund for women who have not reached the retirement age due to force majeure.

14. During the pandemic, it is proposed to digitize the current procedure for issuing protection orders to women and to reduce the **24-hour** period for issuing protection orders to **12 hours** by studying the living conditions of the victim. This procedure provides that after consideration of the issue of ordering by the inspector of prevention, the basic information on the protection order is automatically sent to the mobile phone of the land in the form of **SMS-notification**.

15. It is proposed to state Article 9 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" in the following wording:

Article 9. The main directions of state policy in the field of equal rights and opportunities for women and men

The main directions of state policy in the field of equal rights and opportunities for women and men are:

protection of society from information that promotes, approves, strengthens gender stereotypes, aimed at direct and indirect discrimination on gender, combating the dissemination of such information through the media;

16. "Human life" defined by Article 24 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan - as the historical development of the human person, the fetus has the right to live in the form of biological and physiological beings from the 21st day. In this sense, by revising the norms in the legislation on the recognition of the fetus as a criminal object, early identification of the sex of the fetus and its abortion should be considered an attempt on human life.

17. It is expedient to include in the responsibilities of the Ombudsman for Children the implementation of preventive measures aimed at preventing the birth of children, including selective abortions.

18. In our opinion, the inclusion of the word "change" in the passport of a citizen who is getting married by the Civil Registry Office has no legal basis to consider this passport as an invalid passport. Therefore, it is proposed by the law enforcement agencies to abolish the practice of applying administrative liability for failure to change the passport within one month when changing the surname of the husband or wife.

In order to guarantee the personal right of husband and wife to choose a surname in the Civil Registry Offices and to digitize activities in the field, it is advisable to enter the information of the husband or wife who changed their surname on the basis of interdepartmental electronic document exchange system. To do this, it is necessary to integrate the electronic platform of the Civil Registry Office into the electronic system of the Main Department of Migration and Citizenship of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan.

19. It is proposed to state Article 20 of the Family Code of the Republic of Uzbekistan in the following wording:

“At the time of marriage, the husband and wife voluntarily choose the common surname of the husband or wife, or chooses the joint surname of the husband and wife as a common surname or each of them retains his pre-marital surname.

The fact that one of the spouses changes his or her last name does not change the last name of the other. ”

20. It is proposed to critically review the activities of the "Women's Wing" of political parties, ensure cooperation between the reserve of candidates and incumbent deputies, actively integrate the best practices of women leaders and leading higher education institutions in the activities of political parties, to create a new mechanism for the preparation of women eligible to run for parliament.

21. Taking into account the national identity of the peoples of Central Asia, it is expedient to analyze, first of all, negative habits related to consciousness among men and women in such areas as family, labor, public administration. It is proposed to include the following concepts in the laws of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" and "On protection of women from oppression and violence":

“gender stereotypes are a set of negative perceptions generalized by society about the characteristics that women and men have or should have, as well as the gender roles they play or should play.”

22. In Uzbekistan and many other countries, cases of domestic violence and harassment, as well as the tendency of “victim-blaming” are widespread. Through this, a “culture of violence” has been formed in our society, where the person responsible for the violence is left out and the women victims are blamed. These phenomena hinder the implementation of constitutional norms on gender equality in practice. The inclusion of this concept in the law serves to ensure the constitutional principle of gender equality and helps to apply the law in these matters based on a uniform approach. In this context, it is proposed to state Article 3 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On protection of women from oppression and violence" in the following wording:

Article 3. Basic concepts

The following basic concepts are applied in this Law:

domestic violence - can be defined as an illegal act(inaction) of family relationship members that include physical, sexual, economic or psychological abuse or threats of abuse that influence on the life, health, sexual integrity, honor, dignity of women and men’s rights and freedoms protected by law.

harassment - can consist of direct and indirect actions of a person towards women and men: in the form of physical assault or pinching, verbal insult or threat, malicious words and rude jokes, in the form of various tricks or intimidation, in obscene letters or calls, in manifestation of offensive photographs or sexually explicit gestures, in lying about someone or other similar acts.

victimblaming - the identification of a female victim of harassment and violence as the perpetrator or culprit of such pressure.

23. In conducting gender statistics, it is advisable to allow independent activities of citizens' self-government bodies, non-governmental non-profit organizations and other institutions of civil society. Therefore, it is proposed to state Article 8 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" in the following wording:

"Gender indicators can also be implemented independently by citizens' self-government bodies, non-governmental non-profit organizations and other civil society institutions.

Types, forms of presentation, coverage of gender indicators are approved by the State Statistics Committee.

24. Socio-economic independence of women is developing in the context of improving gender equality in the world. In most cases, women are prevented from getting an education, choosing a job, and pursuing a career by their husbands or relatives. As a result, women become economically dependent on family members.

Therefore, the person who resigned from the place of work (source of income) at the request of the husband (wife) and who is in a difficult financial situation it is expedient to legally strengthen the right to receive alimony, provided that it is at the expense of employment assistance centers.

25. If we analyze the cases of discrimination observed in the employment of women, they can mainly point to factors such as marital status, age, childbearing plans, pregnancy. It is advisable to develop new methods of assessing the impact of questions asked by the employer on the privacy of men and women in hiring process.

Therefore, it is proposed to introduce a mandatory representation of women in the commission for employment in government agencies.

26. It is proposed to state Article 21 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" in the following edition:

"In order to ensure equal rights and opportunities for women and men in labor relations, the employer shall ensure:

to consider women's candidates in the first place in hiring process, to make demands on them on the basis of their position or professional duties; "

27. Today, in the field of family relations and the upbringing of children, guarantees of equal rights and opportunities for women and men are important not only within the family, but also in cases where the marital relationship has ended.

The legal protection of divorced women and their minor children needs to be strengthened. Therefore, the legislation should include the obligation to provide housing for minors as an equal responsibility of the parents in the event of inability to maintain the marriage (family). This proposal is designed in terms of gender equality

in ensuring the spouses' constitutional obligations related to the care and upbringing of their minor children. Through this norm, the state aims to impose equal responsibilities on husband and wife in providing housing for their children until they reach adulthood.

28. A legal procedure should be established to ensure gender-based analysis of each program, TV series, advertisement, and national cinema before broadcasting with the help of a special Arts Council.

29. In order to promote the responsibilities and duties of fatherhood to the younger generation, it is necessary to establish Father's Day in the Republic of Uzbekistan.

30. In order to increase the number of women judges and their activity, it is proposed to allocate a special quota for women in the Higher School of Judges and to establish a "School of Young Judges" at the Tashkent State University of Law with the participation of women practitioners and scholars.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ТАШКЕНТСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ
ЮРИДИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

АЛИЕВА КАМОЛА РАВШАНОВНА

**КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН**

**12.00.02. – Конституционное право. Административное право.
Финансовое право и таможенное право**

**АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии по юридическим наукам (PhD)**

Ташкент – 2021

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована Высшей аттестационной комиссией при Кабинете Министров Республики Узбекистан за № В2020.3.PhD/Yu414.

Диссертация выполнена в Ташкентском государственном юридическом университете.

Автореферат диссертации размещён на трёх языках (узбекском, английском, русском, (резюме)) на веб-странице Научного совета (<https://tsul.uz/uz/fan/avtoreferatlar>) и Информационно-образовательном портале «ZiyoNET» (www.ziynet.uz).

Научный руководитель:

Беков Ихтиёр Рустамович,
кандидат юридических наук,
и.о. профессора

Официальные оппоненты:

Акилов Алимжан Рахимович,
доктор юридических наук,
профессор

Тастанбекова Гулчехра Садановна,
кандидат юридических наук, доцент

Ведущая организация:

**Академия государственного
управления при Президенте
Республики Узбекистан**

Защита диссертации состоится 10 июля 2021 года в 10:00 часов на заседании Научного совета DSc.07/30.12.2019.Yu.22.02 при Ташкентском государственном юридическом университете (Адрес: 100047, г.Ташкент, улица Сайилгох, 35. Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ташкентского государственного юридического университета (зарегистрирована за № 968) (Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. А.Темура, 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Автореферат диссертации разослан «28» июня 2021 года.

(протокол реестра № 6 от «28» июня 2021 года).

Р.Р. Хакимов

Председатель Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

Ш.У. Якубов

Врио научного секретаря Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, и.о.профессора

М.А. Ахмедшаева

Председатель Научного семинара при Научном совете по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (аннотация диссертации доктора философии (PhD))

Цель исследования заключается в разработке предложений и рекомендаций, направленных на совершенствование конституционно-правовой базы отношений, связанных с гендерным равенством и его обеспечением в Республике Узбекистан.

Предметом исследования являются нормативно-правовые акты по вопросам гендерного равенства в Узбекистане, правоприменительная практика, законодательство и практика зарубежных стран, а также концептуальные подходы, научные взгляды и правовые категории, существующие в конституционном праве.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

обосновано, что любая дискриминация, исключение или ограничение, направленное на непризнание прав и свобод женщин и мужчин во всех сферах жизни и деятельности, включая дискриминацию по признаку семейного положения, беременности, семейных обязательств, а также сексуальные домогательства, разная оплата за равную занятость и квалификации является прямой дискриминацией по признаку пола;

обосновано, что меры по выявлению различий в регулировании отношений, связанных с задачами деторождения и грудного вскармливания, основаны на том, что они не считаются дискриминацией по признаку пола;

обосновано отсутствие гендерной экспертизы медиа продуктов, недостаточное освещение вклада женщин в развитие общества в печатных и электронных СМИ;

обосновано равенство прав и обязанностей женщин и мужчин в отношении домашнего труда;

обосновано, что работодатели обязаны создавать безопасные условия труда, обеспечивающие защиту жизни и здоровья женщин и мужчин, в том числе сохранение репродуктивных функций, в целях реализации равных прав и возможностей женщин и мужчин в трудовых отношениях.

Внедрение результатов исследования. На основании научных результатов исследования выработаны:

предложение о том, что прямой дискриминацией считается непризнание за женщинами и мужчинами их прав и свобод во всех сферах жизнедеятельности общества, которое было учтено при разработке статьи 3 Закона Республики Узбекистан «О гарантиях равных прав и возможностей для мужчин и женщин» (Справка Комитета по демократическим институтам, неправительственным организациям и органам самоуправления граждан Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от декабря 1 декабря 2020 года № 05 / 1-04-253). Реализация данного предложения позволила определить масштабы гендерной дискриминации.

предложение о мерах по установлению различий в регулировании отношений, связанных с деторождением и грудным вскармливанием, не следует рассматривать как гендерную дискриминацию, которое было учтено при разработке статьи 5 Закона Республики Узбекистан «О гарантиях равных прав и

возможностей для женщин и мужчин» (Справка Комитета по демократическим институтам, неправительственным организациям и органам самоуправления граждан Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от декабря 1 декабря 2020 года № 05 / 1-04-253). Реализация данного предложения позволила определить дискриминацию по признаку пола и ее масштабы.

предложение о проведении гендерной экспертизы медиа продукции, не освещение вклада женщин в развитие общества в печатных и электронных СМИ, которое было учтено при разработке абзаца 31, второй главы «Текущая ситуация и существующие проблемы» «Стратегии гендерного равенства Республики Узбекистан до 2030 года». (Справка Комитета по вопросам женщин и гендерного равенства Сената Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 2 июня 2021 года № 1). Реализация данного предложения способствовала повышению роли медиа продуктов и электронных СМИ в развитии гендерной политики.

предложение о равенстве прав и обязанностей женщин и мужчин в сфере домашнего труда, которое было учтено при разработке статьи 24 Закона Республики Узбекистан «О гарантиях равных прав и возможностей для женщин и мужчин» (Справка Комитета по демократическим институтам, неправительственным организациям и органам самоуправления граждан Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от декабря 1 декабря 2020 года № 05 / 1-04-253). Реализация данного предложения способствовала обеспечению гендерного равенства в семейных отношениях.

предложение об обязанностях работодателей по созданию безопасных условий труда сохраняющие репродуктивные функции женщин, которое было учтено при разработке статьи 21 Закона Республики Узбекистан «О гарантиях равных прав и возможностей для женщин и мужчин» (Справка Комитета по демократическим институтам, неправительственным организациям и органам самоуправления граждан Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от декабря 1 декабря 2020 года № 05 / 1-04-253). Реализация данного предложения послужила обеспечению гендерного равенства в трудовых отношениях.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, трех глав, заключения, списка использованной литературы, приложений. Объем диссертации составляет 156 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I часть; I part)

1. Алиева К.Р. Парламентда гендер тенглиги масалалари: Ўзбекистон ва хорижий мамлакатлар мисолида // “Ҳуқуқий тадқиқотлар” электрон журнали (www.tadqiqot.uz). – 2-Маҳсус сон. 2020. – Б. 195-204. (12.00.00; №19);

2. Alieva K.R. Gender equality during a pandemic: the problem of domestic violence // “Юридик фанлар ахборотномаси – Вестник юридический наук – Review of law sciences” 2020. №2. P. 68-74. (12.00.00; №20);

3. Алиева К. Конституционно-правовые основы обеспечения гендерного равенства в трудовых отношениях: результаты и выводы опроса // Юридик фанлар ахборотномаси – Вестник юридический наук – Review of law sciences” 2020. №Спецвыпуск. С. 121-132. (12.00.00; №20);

4. Алиева, К. Гендер тенглигини таъминлаш бўйича мукамал ҳуқуқий ислохотларнинг ўзи етарлими (Европа Иттифоқи тажрибасига назар) Выпуск 2 № 4/S (2021): Спецвыпуск междисциплинарного электронного научного журнала «Общество и инновации». С. 861-869. (12.00.00;);

5. Alieva, K.R. (2021). COVID-19 Pandemic: Problems Of Ensuring Gender Equality. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 3(03), 315-324. (Impact factor 2021. 5.857)

6. Alieva, K. (2021). Trends In Ensuring Gender Equality: The Practice And Legal Reforms Of Advanced Foreign Countries. The American Journal of Political Science Law and Criminology, 3(03), 11-20. (Impact factor 2021. 5.952)

7. Алиева К.Р. Маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш органлари фаолиятида жамоатчилик назорати ташкил этилиши тажрибаси (гендер мисолида). “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – демократик ислохотларнинг ҳуқуқий пойдевори” мавзусида илмий-амалий конференция материаллари. – Тошкент: ДБА, 2015. – Б.144-150.

8. Алиева К.Р. Вопросы повышения роли женщин в управлении государством в Узбекистане. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – миллий тикланишдан миллий тараққиёт сари ривожланишнинг мустаҳкам ҳуқуқий асоси” мавзусидаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 26 йиллиги муносабати билан ўтказилган республика илмий конференцияси мақолалар тўплами. – Т.: ТДЮУ, 2019. – 194-200 б.

9. Алиева К. Вопросы цифрового гендерного равенство в Узбекистане: stem в системе образования // Янгиланаётган Ўзбекистон: Илм-фан инновациясида аёллар ва ёшлар халқаро илмий-амалий масофавий конференция. – 2020. – Тошкент: Tadqiqot. Б. 207-212

10. Алиева К. Гендер тенглигининг миллий ва халқаро ҳуқуқий асосларининг таҳлилига конституциявий-ҳуқуқий назар // Янги Ўзбекистонда Конституционализмни мустаҳкамлаш масалалари: миллий ва хорижий

тажриба. Халқаро илмий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ, 2021. – 214-221 б.

11. Ўзбекистон Республикасида гендер тенглигининг тарихи ва ривожланиш тенденциялари // Янгиланаётган Ўзбекистонда хотин-қизларнинг илм-фан тараққиётидаги роли ва гендер тенглиги мавзусида I-халқаро илмий-амалий анжуман материаллар тўплами. – Тошкент: «Tadqiqot», 2021. Б. 135-140.

II бўлим (II часть; II part)

12. Алиева К. Меҳнат муносабатларида гендер нотенглиги: Сўровнома натижалари ва хулосалар. <https://uzanalytics.com/jamiyat/7580/>

13. Алиева К. Ўзбекона феминизм – у қандай бўлиши мумкин? <https://uzanalytics.com/jamiyat/7887/>

14. Алиева К. Ўзбекистоннинг давлат сиёсатида гендер тенглигини таъминлаш нима учун муҳим? <http://uza.uz/posts/243759>

15. Алиева К.Р. Асосий қонун – ҳалқимиз учун обод ва фаровон ҳаёт барпо этишда мустаҳкам замин. “Конституция – мамлакатимиз тараққиёти истиқболининг муҳим гарови” мавзусидаги илмий-назарий конференция материаллари. – Т.: ТДЮУ нашриёти, 2013. – Б.177-184.

Автореферат «ТДЮУ Юридик фанлар Ахборотномаси» журнали тахририятида тахрирдан ўтказилиб, ўзбек, инглиз ва рус тилларидаги матнлар ўзаро мувофиқлаштирилди.

Босишга рухсат этилди: 28.06.2021
Бичими: 60x84 1/8 «Times New Roman»
гарнитурда рақамли босма усулда босилди.
Шартли босма табағи 3. Адади: 100. Буюртма: № 42

100060, Тошкент, Я. Ғуломов кўчаси, 74.
Тел.: +998 90 9722279, www.tiraj.uz

«TOP IMAGE MEDIA»
босмаҳонасида чоп этилди.